

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

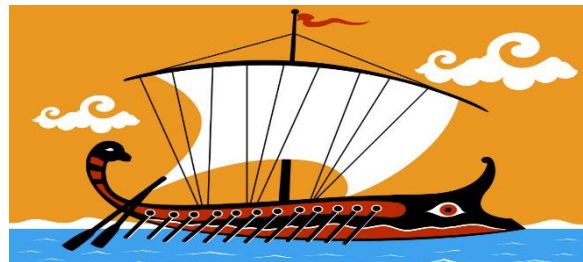

**«Το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών στο έπος
Αργοναυτικά του Απολλωνίου Ροδίου και σε άλλες πηγές»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΑ ΡΩΣΣΙΟΥ, Α.Μ.: 60080

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: ΦΛΩΡΑ ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ

Κομοτηνή, 2024

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Π.Μ.Σ.)
«ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

**«Το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών στο έπος
Αργοναυτικά του Απολλωνίου Ροδίου και σε άλλες πηγές»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΑ ΡΩΣΣΙΟΥ, Α.Μ.: 60080

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδίκευσης υποβλήθηκε στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης για την απόκτηση του τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών ειδίκευσης στην Κλασική Φιλολογία.

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

**Επιβλέπουσα
καθηγήτρια:** Φλώρα Μανακίδου, Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής
Φιλολογίας, Δ.Π.Θ.
2^ο μέλος: Σμαρώ Νικολαΐδου, Αφυπηρετήσασα Αναπληρώτρια
Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Δ.Π.Θ.
3^ο μέλος: Ανδρέας Αντωνόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Αρχαίας
Ελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Κομοτηνή, 2024

**DEMOCRITUS UNIVERSITY OF THRACE
SCHOOL OF CLASSICS AND HUMANITIES
DEPARTMENT OF GREEK PHILOLOGY**

POSTGRADUATE COURSE
«TEXTS AND CULTURE»

MASTER DISSERTATION

**«The voyage of Argonauts at the epic Argonantic of Apollonios
Rodious and the other sources »**

DIMITRA ROSSIOU, A.M.: 60080

A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master in Classical Philology, Department of Greek Philology, Democritus University of Thrace

COMMITTEE OF EXAMINERS

Supervisor: Flora P. Manakidou, Professor of the Department of Greek Literature of the Democritus University of Thrace.

Member 2: Smaro Nikolaidou, Retired Associate Professor of the Department of Greek

Literature of the Democritus University of Thrace.

Member 3: Andreas Antonopoulos, Assistant Professor of the Department of Philology of the University of Ioannina.

Komotini, 2024

Η έγκριση της παρούσας Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας από το Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμών της συγγραφέως (παρ. 2 του άρθρου 202 του ν. 5343/1932)

Βεβαιώνεται ότι η κ. Δήμητρα Ρώσσιου είναι συγγραφέας της παρούσας εργασίας και ότι έχει αναφέρει ή παραπέμπει σε αυτή, ρητά και συγκεκριμένα, όλες τις πηγές, από τις οποίες έκανε χρήση δεδομένων, ιδεών, προτάσεων ή λέξεων, είτε αυτές μεταφέρονται επακριβώς (στο πρωτότυπο ή μεταφρασμένες) είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνεται ότι αυτή η εργασία με τίτλο "Το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών στο έπος Αργοναυτικά του Απολλωνίου Ροδίου" και σε άλλες πηγές είναι πρωτότυπη και προετοιμάστηκε από την κ. Δήμητρα Ρώσσιου προσωπικά ειδικά για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κείμενα και Πολιτισμός» του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης. Η συγγραφή της εργασίας πραγματοποιήθηκε εξολοκλήρου από την κ. Δήμητρα Ρώσσιου υπό την καθοδήγηση και τις υποδείξεις της επιβλέπουσας κ. Φλώρας Μανακίδου και κατά τη διάρκεια εκπόνησης και συγγραφής της εργασίας τηρήθηκαν τα προβλεπόμενα από τον νόμο και τον αντίστοιχο εσωτερικό κανονισμό του Τμήματος. Έγιναν πλήρως σεβαστές οι Αρχές της Ακαδημαϊκής Ηθικής και του Κώδικα Δεοντολογίας, οι οποίες απαγορεύουν την παραποίηση των ερευνητικών/πνευματικών αποτελεσμάτων, την αναφορά ψευδών στοιχείων, την κατάχρηση της διανοητικής ιδιοκτησίας τρίτων και τη λογοκλοπή.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	7
Περίληψη	8
Abstract	9
1. Εισαγωγή	10
2. Το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών στα Αργοναυτικά του Απολλωνίου Ροδίου	15
2.1 Η φυγή της Αργούς από την Κολχίδα	15
2.2 Η επιστροφή της Αργούς στην πατρίδα	18
2.3 Σχολιασμός του ταξιδιού της επιστροφής της Αργούς	20
3. Ομοιότητες και διαφοροποιήσεις ανάμεσα στον Απολλώνιο και άλλους αρχαίους συγγραφείς	24
3.1 Ομοιότητες με άλλους αρχαίους συγγραφείς ως προς το ταξίδι επιστροφής των Αργοναυτών	24
3.2 Διαφοροποιήσεις του Απολλωνίου από άλλους συγγραφείς ως προς το ταξίδι επιστροφής των Αργοναυτών	33
4. Οι ποιητικοί τρόποι του Απολλωνίου Ροδίου	40
4.1 Ύφος και γλώσσα	40
4.2 Διακειμενικότητα	42
4.3 Αφηγηματικές τεχνικές	44
5. Αποτελέσματα και περιορισμοί	47
5.1 Σύνοψη	47
5.2 Συμπεράσματα	50
Βιβλιογραφία	52
Ελληνόγλωσση	52
Ξενόγλωσση	52
Μεταφρασμένη	53
Πηγές – Διαδίκτυο	54
Εικόνες	55

Ευχαριστίες

Με την παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώνονται οι σπουδές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Κείμενα και Πολιτισμός» του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

Πρώτα απ' όλα, θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στην καθηγήτρια μου, κυρία Φλώρα Μανακίδου, για όλη την καθοδήγηση και υποστήριξη κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού μου «ταξιδιού».

Ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υποστήριξή της και ιδιαίτερος τον σύζυγό μου Δημήτρη, ο οποίος πάντα βρίσκεται δίπλα μου και είναι αρωγός στο κάθε βήμα μου.

Περίληψη

Ο Απολλώνιος Ρόδιος είναι αδιαμφισβήτητα ο «ομηρικότερος» από τους αλεξανδρινούς ποιητές. Ωστόσο κατορθώνει να διαφοροποιηθεί από το πρότυπό του και το αναπλάθει δημιουργικά. Βασίζεται στο γεγονός ότι το κοινό γνωρίζει ήδη την ιστορία και αυτό του δίνει το περιθώριο για καινοτομίες.

Ειδικότερα, ο Απολλώνιος Ρόδιος διηγείται το ταξίδι των Αργοναυτών στην Κολχίδα μέσω της Προποντίδας και της Μαύρης Θάλασσας, την αρπαγή του χρυσόμαλλου δέρατος με τη βοήθεια της Μήδειας και την επιστροφή στην Ιωλκό μέσω του Ίστρου, του Ηριδανού, του Ροδανού, του Τυρρηνικού πελάγους, των Φαιάκων, της Λιβύης και της Κρήτης.

Η αφηγηματική persona του Απολλωνίου, θα δούμε, περιλαμβάνει αφενός τον επικό ομηρικό αοιδό και πινδαρικό υμνικό ποιητή και αφετέρου, τον ηροδότειο ιστοριογράφο και τον καλλιμάχαιο λόγιο.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, θα μελετηθεί αφενός το ταξίδι του Ιάσονα στα *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου Ροδίου και αφετέρου οι ομοιότητες και διαφοροποιήσεις του Απολλωνίου από άλλους συγγραφείς και ποιητές όσον αφορά το ταξίδι των Αργοναυτών. Παράλληλα, θα γίνει λόγος και για τους ποιητικούς τρόπους του Απολλωνίου. Συγκεκριμένα, για την πρωτοτυπία της έμπνευσης, την ευαισθησία σε συγκεκριμένα ζητήματα αλλά και για τη δύναμη της παρατήρησης.

Λέξεις – Κλειδιά: Διπλωματική εργασία, Απολλώνιος Ρόδιος, Αργοναυτικά, ταξίδι του Ιάσονα, Χρυσόμαλλο Δέρα, Μήδεια, ελληνιστική εποχή, Όμηρος, ήρωας.

Abstract

Apollonius Rhodius is undoubtedly the most “Homeric” of the Alexandrian poets, but he manages to differentiate himself from his model and recreates it creatively. It is based on the fact that the audience already knows the story, and this gives him room for innovation.

In particular, Apollonius Rhodius tells the story of Argonauts’ journey to Colchis via the Propontis and the Black Sea, the seizure of the Golden Fleece with the help of Medea and the return to Iolco via Istrus, Heridanus, Rhodanus, the Tyrrhenian Sea, the Phaeacians, Libya and Crete.

The narrative persona of Apollonius, we shall see includes on the one hand the epic Homeric Oedipus and Pindaric hymn poet and on the other hand, the Herodotus historian, and the calligraphic scholar.

In the thesis, we will study on the one hand the journey of Jason in the *Argonautica* of Apollonius of Rhodes and on the other hand the similarities and differences between Apollonius and other writers and poets regarding the journey of the Argonauts. At the same time, the poetic modes of Apollonius will be discussed. In particular, the originality of inspiration, sensitivity to specific issues and the power of observation.

Keywords: Dissertation, Apollonius Rhodius, Argonauts, Jason’s journey, Golden Fleece, Medea, Hellenistic era, Homer, hero.

1. Εισαγωγή

Εικ. 1 Απολλώνιος Ρόδιος <https://images.app.goo.gl/6zvaoLt6XQ4hHmy79>

Ο Απολλώνιος Ρόδιος (3^{ος} αι. π.Χ.) είναι αρχαίος Έλληνας ποιητής, ο οποίος έγινε περισσότερο γνωστός για το έργο του *Αργοναυτικά*, ένα επικό ποίημα, το οποίο αναφέρεται στον Ιάσονα, τους Αργοναύτες και την αναζήτηση και αρπαγή του Χρυσόμαλλου Δέρατος. Το ποίημα αυτό, ένα από τα λίγα σωζόμενα δείγματα του αρχαιοελληνικού επικού είδους, υπήρξε καινοτόμο και επιδραστικό, διότι παρέσχε στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο έναν θησαυρό πολιτισμικής μνήμης, ένα εθνικό αρχείο εικόνων και παραστάσεων του πολιτισμικού παρελθόντος, το οποίο αποτέλεσε κεντρικό πρότυπο των επών των Λατίνων ποιητών, Βιργιλίου και Γαίου Βαλερίου Φλάκκου.

Τα άλλα ποιήματά του σώζονται μόνο σε μικρά αποσπάσματα και αφορούν τις απαρχές ή την θεμελίωση πόλεων όπως η Αλεξάνδρεια και η Κνίδος. Οι πόλεις αυτές ενδιέφεραν ιδιαίτερα την δυναστεία των Πτολεμαίων, την οποία υπηρέτησε ο Απολλώνιος ο Ρόδιος ως λόγιος και βιβλιοθηκάριος στην περίφημη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Μία λογοτεχνική διαμάχη του με τον Καλλίμαχο τον Κυρηναίο (3^{ος} αι. π.Χ.), έναν άλλον Αλεξανδρινό βιβλιοθηκάριο και σημαντικό εκπρόσωπο της Αλεξανδρινής ποίησης, αποτελεί αντικείμενο συζήτησης πολλών συγχρόνων ερευνητών. Οι ερευνητές αυτοί θεωρούν ότι η διαμάχη Απολλωνίου Ροδίου και Καλλιμάχου είναι δυνατό να εξηγήσει πολλές πτυχές της ποίησής τους. Όμως, ελάχιστα στοιχεία υπάρχουν, ικανά να πιστοποιήσουν ότι όντως υπήρξε μια τέτοια διαμάχη.¹

¹W.R. Race, “Introduction”, στο *Apollonius Rhodius: Argonautica*, London: Loeb Classical Library, 2008, σελ. ix-x.

Στην πραγματικότητα σχεδόν τίποτα δεν είναι γνωστό για τον Απολλώνιο. Ακόμη και η σχέση του με τη Ρόδο είναι θέμα εικασίας. Στο παρελθόν θεωρείτο απλός μιμητής του Ομήρου και, επομένως, αποτυχημένος ως ποιητής. Πρόσφατες μελέτες, με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ελληνιστών ποιητών ως λόγιων κληρονόμων μιας μακράς λογοτεχνικής παράδοσης που γράφουν σε μια μοναδική περίοδο της ιστορίας, έφεραν τον Απολλώνιο στο προσκήνιο και ενίσχυσαν σημαντικά τη φήμη του²

Οι πιο αξιόπιστες πληροφορίες που έχουμε για τους αρχαίους ποιητές αντλούνται σε μεγάλο βαθμό από τα δικά τους έργα. Δυστυχώς, όμως, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος δεν αποκαλύπτει τίποτα για τον εαυτό του. Το μεγαλύτερο μέρος του βιογραφικού υλικού προέρχεται από τέσσερις πηγές:

- Δύο κείμενα φέρουν τον τίτλο *Βίος Απολλωνίου*.
- Η τρίτη πηγή είναι ένα λήμμα στη Σούδα, εγκυκλοπαίδεια του 10ου αιώνα,
- Η τέταρτη είναι ένας πάπυρος του 2ου αιώνα π.Χ., ο λεγόμενος *P. Oxy. 1241*, ο οποίος παρέχει ονόματα αρκετών προϊσταμένων της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας.
- Άλλες αποσπασματικές πληροφορίες υπάρχουν διάσπαρτες σε διάφορα κείμενα.

Ωστόσο, οι αναφορές από όλες τις παραπάνω πηγές είναι ελάχιστες και συχνά αντιφατικές μεταξύ τους.³

Οι δύο βιογραφίες για τον Απολλώνιο το Ρόδιο και η Σούδα ονομάζουν τον πατέρα του Απολλωνίου ως Σίλλεο ή Ιλλέα, αλλά και τα δύο ονόματα είναι πολύ σπάνια και μπορεί να προέρχονται από τη λέξη «σίλλος» ή την λέξη που εκφράζει την έννοια της λίμνης, υποδηλώνοντας μια κωμική πηγή (οι αρχαίοι βιογράφοι συχνά αποδέχονταν ή παρερμήνευαν τη χρήση του «σίλλος» στους κωμικούς ποιητές). Η δεύτερη βιογραφία φαίνεται να κατονομάζει τη μητέρα του. Όμως, το όνομα «Ροδία» που της αποδίδεται δεν είναι κύριο όνομα προσώπου, αλλά σημαίνει την γυναίκα με καταγωγή από το νησί της Ρόδου. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι αντικατοπτρίζει την προσπάθεια να εξηγηθεί το επίθετο του Απολλωνίου «Ρόδιος». Οι Βίοι, η Σούδα και ο γεωγράφος Στράβων υποστηρίζουν ότι ο Απολλώνιος καταγόταν από την Αλεξάνδρεια. Ο Αθήναιος και ο Αιλιανός ισχυρίζονται ότι καταγόταν από τη Ναυκράτιδα, περίπου 70 χιλιόμετρα νότια της Αλεξάνδρειας κατά μήκος του ποταμού Νείλου. Καμία πηγή δεν αναφέρει την ακριβή χρονολογία γέννησής του.⁴

Οι Βίοι και η Σούδα συμφωνούν ότι ο Απολλώνιος υπήρξε μαθητής του ποιητή και λόγιου Καλλίμαχου. Το κείμενο μάλιστα της δεύτερης βιογραφίας του Απολλωνίου Ρόδιου αναφέρει ότι ο Καλλίμαχος ήταν ο δάσκαλός του στη ρητορική («γραμματικός»), αλλά η χρησιμοποιούμενη ορολογία φαίνεται να είναι μάλλον αναχρονιστική. Επιπλέον, στις αρχαίες βιογραφίες η λέξη «μαθητής» αποτελεί σχήμα

²T. Papaghelis / A. Reggagos. “Editors’ Introduction”, στο T. Papaghelis/A. Reggagos (επ.). Brill’s Companion to Apollonius Rhodius, Leiden: Brill, 2011, σελ. xi – xii.

³M. Lefkowitz, Myth and History in the Biography of Apollonius, στο T. Papaghelis / A. Reggagos (επ.). Brill’s Companion to Apollonius Rhodius, Leiden: Brill, 2011, σελ. 52

⁴Αθήναιος, *Δειπνοσοφισταί*, 7, 19 και Αιλιανός, *Περί της φύσεως των ζώων*, 15, 23.

λόγου, το οποίο δηλώνει την επιρροή που μπορεί να έχει ασκήσει ένας ποιητής στον άλλο.⁵

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι ο Καλλίμαχος υπήρξε μια από τις σημαντικότερες προσωπικότητες στο πεδίο της αρχαίας ελληνικής φιλολογίας και λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στην Κυρήνη της Βορείου Αφρικής, το 320 π.Χ., και προερχόταν από επιφανή ελληνική οικογένεια της συγκεκριμένης πόλης, η οποία ήταν αρχαία ελληνική αποικία στην περιοχή της σημερινής Λιβύης. Ο ίδιος, μάλιστα, υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της ελληνιστικής ποίησης. Στα ποιητικά του έργα απαντούν μερικές από τις θεμελιωδέστερες ιδέες και τους βασικότερους κανόνες που διέπουν την ποίηση της ελληνιστικής / αλεξανδρινής περιόδου.

Παράλληλα, με κάποια στοιχεία που πρόκειται να παρατεθούν στη συνέχεια, αξίζει να επισημανθεί, ότι κατά την ελληνιστική εποχή αρχίζει να αναπτύσσεται η ενδελεχής φιλολογική επιμέλεια και έρευνα λογοτεχνικών έργων, τόσο εκείνης της περιόδου, όσο και των προηγούμενων αιώνων. Η φιλολογική διερεύνηση και επεξεργασία σύγχρονων και προγενέστερων λογοτεχνικών κειμένων κατά τους αλεξανδρινούς χρόνους συνδέθηκε αμέσως με την διαδικασία έκδοσης υπομνημάτων και ερμηνευτικών κειμένων. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια των ελληνιστικών χρόνων, η αρχαία γραμματεία προσεγγίζετο συχνά υπό το πρίσμα της Ρητορικής.⁶

Τα ποιητικά έργα του Καλλίμαχου και του Απολλωνίου Ροδίου, εάν εξετασθούν εκ παραλλήλου, παρουσιάζουν όντως στενή σχέση και συνάφεια τόσο από άποψη συγγραφικού ύφους, θέματος και σύνθεσης, όσο και από άποψη φρασεολογίας. Όμως, δεν είναι εύκολο να καταλάβουμε ποιος απάντησε σε ποιον, ειδικά αφού η «δημοσίευση» των κειμένων τους, την εποχή εκείνη, ήταν μια σταδιακή διαδικασία με δημόσιες αναγνώσεις (προ)σχεδίων και κυκλοφορία ιδιωτικών αντιγράφων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι κειμενικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ συγγραφέων που συνήθως αλληλογνωρίζονται και παραπέμπουν ο ένας στον άλλον είναι αναπόφευκτες, η δε ανίχνευση και ερμηνεία τους καθίσταται αρκετά περίπλοκη εξαιτίας της εύλογης αδυναμίας των σύγχρονων ερευνητών να αναπαραστήσουν με ακρίβεια το ιστορικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο γεννήθηκαν οι συγγραφείς και τα κείμενα.⁷

Η δεύτερη βιογραφία, όπως επίσης η Σούδα και ο πάπυρος *P.Oxy. 1241* πιστοποιούν ότι ο Απολλώνιος κατείχε τη θέση του Αλεξανδρινού βιβλιοθηκάρου. Επιπλέον, ο πάπυρος *P.Oxy. 1241* πληροφορεί ότι τον Απολλώνιο διαδέχθηκε στη θέση του βιβλιοθηκάρου ο Ερατοσθένης, ίσως μετά το 247/246 π.Χ., τη χρονιά επικράτησης και ανάρρησης στο θρόνο της Αιγύπτου του Πτολεμαίου Γ' του Ευεργέτη, μαθητή πιθανόν του Απολλωνίου. Επιπλέον, ο Πτολεμαίος Γ' φαίνεται ότι είχε συμβάλει αποφασιστικά στην ανάδειξη στη βασιλική αυλή του Ερατοσθένη, ο οποίος υπήρξε πολύ σημαντικός μαθηματικός και αστρονόμος της εποχής⁸. Το χρονολόγιο του *P.Oxy. 1241* παρουσιάζει ενδείξεις σύγχυσης, καθώς εντάσσει τον Απολλώνιο στην εποχή του Πτολεμαίου Α' του Σωτήρα (πέθανε το 283 π.Χ.), ή του Πτολεμαίου Ε' του Επιφανή (ο οποίος ήταν

⁵Lefkowitz, ο.π., σελ. 56 – 57.

⁶Μ. Χριστόπουλος, "Αυτοκρατορικοί Χρόνοι", στο *Γράμματα Ι: Αρχαία Ελληνική και Βυζαντινή Φιλολογία, Τόμος Β'*, εκδόσεις Ε.Α.Π., Πάτρα, 2001, σελ. 153.

⁷A.W. Bulloch, *Hellenistic Poetry*, στο P. Easterlrog / B. Knox (επ.), *The Cambridge History of Classical Literature: Greek Literature*, Cambridge: Cambridge University Press, 1985, σελ. 586.

⁸Bulloch, ο.π., σελ. 586.

γεννημένος περί το 210 π.Χ.). Η Σούδα λέει ότι ο Απολλώνιος διαδέχθηκε τον Ερατοσθένη. Αλλά ούτε αυτή η πληροφορία φαίνεται να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Διότι υπήρχε και άλλος Αλεξανδρινός βιβλιοθηκάριος ονόματι Απολλώνιος, πλην του Ροδίου, ο Απολλώνιος ο Ειδογράφος, ο οποίος διαδέχθηκε τον Αριστοφάνη τον Βυζάντιο ως επικεφαλής της βιβλιοθήκης. Αυτό μπορεί να προκάλεσε κάποια σύγχυση⁹.

Εικ.2 Χάρτης Αργοναυτικών. <https://images.app.goo.gl/YDJUkjAfrRYtV8Vi7>

Τα Αργοναυτικά είναι ένα επικό ποίημα που γράφτηκε από τον Απολλώνιο Ρόδιο τον 3ο αιώνα π.Χ. Όντας το μόνο ελληνιστικό έπος που έχει διασωθεί, το έργο αυτό αφηγείται τον μύθο του ταξιδιού του Ιάσονα και των Αργοναυτών για την ανάκτηση του Χρυσόμαλλου Δέρας από την απομακρυσμένη Κολχίδα. Οι ηρωικές τους περιπέτειες και η σχέση του Ιάσονα με την επικίνδυνη ντόπια πριγκίπισσα/μάγισσα Μήδεια ήταν ήδη γνωστά στο ελληνιστικό κοινό, γεγονός που επέτρεψε στον Απολλώνιο να προχωρήσει πέρα από μια απλή αφήγηση του παλαιού μύθου, επενδύοντάς τον επιστημονικά, σύμφωνα με τις γνώσεις της ελληνιστικής εποχής. Ήταν η εποχή της μεγάλης Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας και το έπος του ενσωματώνει την έρευνά του στη γεωγραφία, την εθνογραφία, τη συγκριτική θρησκεία και την ομηρική λογοτεχνία¹⁰.

Τα Αργοναυτικά ήταν μια περιπέτεια για τον ποιητή, έναν από τους σημαντικότερους μελετητές της αλεξανδρινής περιόδου – ήταν ένα τολμηρό πείραμα για να ξαναγράψει το ομηρικό έπος με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις λογοτεχνικές και εν γένει αισθητικές απαιτήσεις των συγχρόνων του. Όμως, μια πιθανώς εχθρική υποδοχή του έργου του οδήγησε στην εξορία του Απολλωνίου στη Ρόδο.

Κατά την ελληνιστική εποχή, επικρατούσε η λογοτεχνική τάση να γράφονται μικρά, προσεγμένα ποιήματα, στα οποία οι ποιητές επιδείκνυαν την ευρυμάθεια αλλά και την παραδοξογραφία τους με την αφήγηση θαυμάτων, παράξενων περιπετειών, μυθολογικών πλασμάτων κ.λπ. Η τάση αυτή αντιπροσωπεύεται από το έργο του Καλλίμαχου. Ο Απολλώνιος, προσαρμόζοντας το επικό είδος στο ελληνιστικό κοινό, προχώρησε περαιτέρω στην επινόηση του ρομαντικού μυθιστορήματος. Επιπλέον,

⁹Bulloch, ο.π., σελ. 587.

¹⁰C. Beye, *Ancient Epic Poetry: Homer, Apollonius, Virgil, with a chapter on the Gilgamesh Poems*, Wauconda Illinois: Bolchazy-Carducci, 2006, 68.

χρησιμοποίησε τεχνικές αφήγησης όπως ο «εσωτερικός μονόλογος», κατά τον οποίον ο συγγραφέας ταυτίζεται με τις σκέψεις και τα συναισθήματα ενός αφηγηματικού χαρακτήρα. Η σύγχρονη τάση επανεκτίμησης του έργου του Απολλωνίου του Ροδίου οδήγησε σε πληθώρα καινοτόμων επιστημονικών δημοσιεύσεων, στις οποίες όμως συχνά ανταλλάσσουν τα ξίφη διάφοροι ερευνητές.¹¹

Οι ερευνητές συνεχίζουν σήμερα να θέτουν διάφορα ερωτήματα, σχετικά με το ύφος των Αργοναυτικών και τις επιρροές που είχε από παλαιότερα ποιητικά και λογοτεχνικά έργα, όπως τα ομηρικά έπη, αλλά δεν φαίνεται να έχουν ακόμα καταλήξει σε κάποιες οριστικές απαντήσεις. Στη διαχρονικά επικρατούσα αβεβαιότητα και αμηχανία έχουν συμβάλει καθοριστικά καίρια ερωτήματα όπως, εάν και κατά πόσο ο Απολλώνιος ο Ρόδιος είχε παραμείνει πιστός σε μια σειρά από λογοτεχνικά πρότυπα του παρελθόντος, π.χ. την ιδεολογία περί ηρώων πολεμιστών που είχε προβληθεί μέσα από την ομηρική Ιλιάδα, και κατά πόσο καινοτομεί, προσαρμόζοντας την ποιητική τέχνη του κατ'αρχάς στις αισθητικές και γνωστικές απαιτήσεις της εποχής του και προχωρώντας πέρα από αυτήν¹².

Μετά από τη σύντομη εισαγωγική επισκόπηση των πηγών περί του βίου και του έργου του Απολλωνίου του Ροδίου και των θεωρητικών ζητημάτων που συνδέονται με αυτό, εγείρονται τα παρακάτω βασικά ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία θα επιχειρήσει να απαντήσει αναλυτικά το παρόν πόνημα: α) με ποιο τρόπο περιγράφεται το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών στο Δ΄ Βιβλίο των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου του Ροδίου και πώς διαφοροποιείται, ο εν λόγω συγγραφέας σε σύγκριση με παλαιότερους ή μεταγενέστερους συγγραφείς και ποιητές, οι οποίοι συμπεριέλαβαν στο έργο τους το συγκεκριμένο θέμα· β) ποιοί είναι οι ποιητικοί τρόποι του Απολλωνίου του Ροδίου αναφορικά με την πρωτοτυπία της έμπνευσης, την δύναμη της παρατήρησης και την ευαισθησία σε συγκεκριμένα θέματα / μοτίβα, και γ) με ποιούς τρόπους εκφράζεται το επικό ποιητικό ύφος.

Ως προς την δομή της, η εργασία περιλαμβάνει τα ακόλουθα τμήματα: Μετά την Εισαγωγή (1), επιχειρείται: (2) επισκόπηση της ιστορίας και της πλοκής του Δ΄ Βιβλίου των *Αργοναυτικών*, (3) ανεύρεση σημείων ομοιότητας και διαφοροποίησης του Απολλωνίου του Ροδίου ως προς το ταξίδι επιστροφής από προγενέστερους ή μεταγενέστερους ποιητές και πεζογράφους, καθώς και σύγκριση των θεματολογιών που θίγει ο Απολλώνιος με θεματολογίες άλλων συγγραφέων, πεζογράφων και ποιητών της αρχαιότητας. (4) Αναδεικνύονται συνιστάμενες, συνδεδεμένες με την πρωτοτυπία της έμπνευσης, την ευαισθησία σε συγκεκριμένα ζητήματα, τη δύναμη της παρατήρησης και την εκλέπτυνση της επικής διατύπωσης. (5) Τέλος, περιγράφονται εκτενώς τα αποτελέσματα και ακολουθούν τα γενικά συμπεράσματα .

¹¹W.R. Race, "Introduction", στο *Apollonius Rhodius: Argonautica*, London: Loeb Classical Library, 2008, σελ. ix

¹²M. DeForest Margolies, *Apollonius Argonautica: A Callimachean Epic*, Leiden: Brill, 1994, σελ. 73

2. Το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών στα *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου Ροδίου

2.1 Η φυγή της Αργώ από την Κολχίδα

Η αποστολή εξετελέσθη, ο Ιάσωνας με τη βοήθεια της Μήδειας, η οποία κοίμισε τον ακοίμητο δράκο, κατάφεραν να πάρουν το Χρυσόμαλλο Δέρας. Ανέβηκαν, λοιπόν στην Αργώ και προσπαθούσαν να απομακρυνθούν από την Κολχίδα. Ενώ το ταξίδι της εκστρατείας έγινε βορειοανατολικά, το ταξίδι της επιστροφής, αποφασίστηκε από τον Ιάσωνα να γίνει βορειοδυτικά προκειμένου να ξεφύγουν από την οργή του Αιήτη.

Ειδικότερα, με το Δ΄ Βιβλίο των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου μπαίνουμε στη φάση της φυγής της Αργούς από την Κολχίδα. Ο βασιλιάς της χώρας ήδη γνωρίζει για την προδοσία της Μήδειας και η ίδια μπαίνει και πάλι στην σκέψη να αυτοκτονήσει, αλλά ο έρωτάς της για τον Ιάσωνα την οδηγεί να φύγει μαζί με τον ίδιο και τους συντρόφους του. Με τις μαγικές της δυνάμεις, αποκοιμίζει τον δράκοντα που φύλαγε το Χρυσόμαλλο Δέρας, ενώ παράλληλα, ο Ιάσων βρίσκει την ευκαιρία να το αρπάξει και να διαφύγει με την Μήδεια και τους άλλους Αργοναύτες.

Εικ.3 Η Αργώ. <https://images.app.goo.gl/MVKDw5KbHkR1e96KA>

Η Αργώ καθώς φεύγει από την Κολχίδα, καταδιώκεται από δύο στόλους της χώρας. Μάλιστα, εδώ παρατηρεί κάποιος ότι, τα πλοία που αναφέρονται στο έργο του Απολλωνίου είναι πολυάριθμα, καθώς προβάλλονται συγχρόνως ως πουλιά που συρρέουν στον ουρανό. Στο κείμενο οι στίχοι έχουν ως εξής:

*«αὐτῶ δ' ἐνὶ ἤματι Κόλχοινηῆάς τ' εἰρύσαντο, καὶ ἄρμενα νηυσὶ βάλοντο, αὐτῶ δ' ἤματι πόντον ἀνήιον· οὐδέ κε φαίηστόσσον νηίτην στόλον ἔμμεναι, ἀλλ' οἴωνῶν ἰλαδὸν ἄσπετον ἔθνος ἐπιβρομέειν πελάγεσσιν».*¹³

Ένας από τους στόλους, πλέει στην Προποντίδα μέσω των ακίνητων πλέον Συμπληγάδων Πετρών.

¹³Απολλωνίου Ρόδιου, *Αργοναυτικά*, 4, 236-240.

Όταν βρίσκονται στην νότια ακτή της Μαύρης Θάλασσας, ο Ιάσων και οι σύντροφοί του αντιλαμβάνονται ότι μπορούν να εκμεταλλευτούν την προφητεία του Φινέα, ώστε να προχωρήσουν στο ταξίδι τους. Στο σημείο αυτό, οι αναγνώστες των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου Ροδίου φαίνεται να μπερδεύονται κάπως, από την άποψη, πως η συγκεκριμένη προφητεία του Φινέα αφενός μεν εμφανίζεται κάπως αόριστη, ενώ την ίδια στιγμή, στο Β΄ Βιβλίο των *Αργοναυτικών* (2, 59-81), ο ίδιος είχε αναφέρει πως είχε αυτή την ειδική γνώση μέσω της σοφίας των ιερέων της αρχαίας Αιγύπτου. Παράλληλα, ο Φινέας είχε αναφερθεί και στα ταξίδια ενός αρχαίου ήρωα, τον οποίο όμως εδώ δεν κατονομάζει. Ο ήρωας αυτός θεωρείτο συγχρόνως φορέας ενός πολιτισμού, για τον οποίο υποτίθεται ότι υπήρχαν πανάρχαια αρχεία στην ίδια την Αία¹⁴.

Από την Κολχίδα ξεκινά ένας στόλος, ο οποίος καταδιώκει τους Αργοναύτες. Του στόλου αυτού ηγείται ο ετεροθαλής αδερφός της Μήδειας, ο Άψυρτος, ο οποίος ακολουθεί την ίδια διαδρομή με την Αργώ, μέχρι τον ποταμό Δούναβη. Ένας παραπόταμος του ποταμού Δούναβη οδηγεί τελικά τους Αργοναύτες στη Θάλασσα του Κρόνου (Αδριατική), όπου ο Άψυρτος κατορθώνει να παγιδέψει τους Αργοναύτες στα νησιά των Βρυγών.¹⁵

Στην πορεία, ο Ιάσωνας με τη Μήδεια από την μια μεριά, και ο Άψυρτος από την άλλη θα προβούν σε ειρηνευτικές συνομιλίες, ώστε να βρεθεί μια κοινά αποδεκτή λύση σε αυτήν την αντιπαράθεση Κόλχων και Αργοναυτών. Οι ειρηνευτικές συνομιλίες καταλήγουν σε μια συμφωνία, ήτοι ο Ιάσωνας μπορεί να κρατήσει το δέρας, αφού τελικά το κέρδισε, αλλά η μοίρα της Μήδειας πρέπει να αποφασιστεί από έναν μεσολαβητή που θα επιλεγεί από τους γειτονικούς βασιλιάδες. Φοβούμενη τα χειρότερα, η Μήδεια έρχεται με ένα εναλλακτικό σχέδιο. Παρασύρει τον Άψυρτο σε μια παγίδα με υποσχέσεις ανταμοιβών. Ο Ιάσωνας τον δολοφονεί και το σώμα του τεμαχίζεται για να αποφευχθεί η ανταπόδοση από τις Ερινύες. Οι Κόλχοι χωρίς αρχηγούς ξεγελιούνται εύκολα και, αντί να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, σε έναν οργισμένο Αιήτη, με άδεια χέρια, διασκορπίζονται και εγκαθίστανται γύρω από την κοντινή ακτή¹⁶.

Ο Δίας εξοργίζεται με το φόνο του Άψυρτου από την Μήδεια και τον Ιάσωνα, με αποτέλεσμα να καταδικάσει τους Αργοναύτες σε αιώνια περιπλάνηση. Την ίδια στιγμή, η Ήρα φαίνεται να προσπαθεί να μετριάσει την οργή του και παράλληλα να βοηθήσει τους Αργοναύτες, προκειμένου να μπορέσουν να φτάσουν στις πατρίδες τους. Την ίδια στιγμή, μάλιστα, η Ήρα προσεγγίζει την νύμφη Θέτιδα και της ανακοινώνει την

¹⁴R. Hunter, «Introduction», στο *Apollonius of Rhodes Argonautica Book IV*, edited by Richard Hunter, Cambridge: Cambridge University Press, 2015, σελ. 8

¹⁵Οι Βρύγες ήταν αρχαίος πολυάριθμος λαός και πληθυσμός από την περιοχή της Μακεδονίας και της Θράκης. Κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού επρόκειτο να μεταναστεύσει προς την Μικρά Ασία. Σχετικές αναφορές για τους Βρύγες, η ονομασία των οποίων συνδέεται και με εκείνη των Φρυγών, δίνονται από τον Ηρόδοτο (7.73.1): «Οι δε Φρύγες, ως Μακεδόνες λέγουσι, εκαλέοντο Βρίγες, όσον Ευρωπαίοι έοντες σύνοικοι ήσαν Μακεδόσι, μεταβάντες δε εις την Ασίην, άμα τη χώρα και το όνομα μετέβαλον»,

¹⁶A.W. Bulloch, *Hellenistic Poetry*, στο P. Easterling / B. Knox (επ.), *The Cambridge History of Classical Literature: Greek Literature*, Cambridge: Cambridge University Press, 1985, σελ. 477

προοπτική ο γιος της Αχιλλέας που ακόμα είναι βρέφος, να παντρευτεί μελλοντικά την Μήδεια στα Ηλύσια Πεδία, με άλλα λόγια, μετά το θάνατο και των δύο τους.¹⁷

Η Αργώ με τον Ιάσωνα, τη Μήδεια και τους άλλους Αργοναύτες καταλήγουν μέσω ισχυρών ανέμων και λόγω της οργής του Δία προς την βόρεια Ιταλία, με αποτέλεσμα να φτάσουν στην περιοχή του ποταμού Πάδου. Μέσα από το ίδιο το περιεχόμενο των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου, καθίσταται εμφανές ότι ο συγγραφέας αυτού του έργου έχει στηριχθεί σε παλαιότερες λογοτεχνικές πηγές, με αποτέλεσμα συγχρόνως να δομήσει, σχετικά με το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών μια πορεία, η οποία θα τους επέτρεπε να επισκεφτούν μια πλειάδα διαφόρων τοποθεσιών και περιοχών, εκτός από την περιοχή της δυτικής Μεσογείου και τον Ατλαντικό Ωκεανό.¹⁸

Με βάση το σχήμα αυτό του Απολλωνίου, θα έλεγε κανείς, ότι σχηματικά η πορεία των Αργοναυτών (ως ένα βαθμό και του στόλου από την Κολχίδα που θα τους καταδιώξει ως ένα σημείο της διαδρομής), ήταν βορειανατολική εντός της Μαύρης Θάλασσας και από εκεί η Αργώ κινήθηκε κατευθείαν προς την Αδριατική. Η πορεία προς την Αδριατική, συγκεκριμένα, έγινε μέσω του Δούναβη (αρχαίος Ίστρος ποταμός) και των παραποτάμων του.¹⁹

Μετά από τις περιπέτειες των Αργοναυτών στην περιοχή της Αδριατικής θάλασσας (όπου επίσης περιλαμβάνεται και η ιστορία της δολοφονίας του Άψυρτου), μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι το γενικό σχήμα του προσανατολισμού της πορείας των Αργοναυτών συνεχίζει να είναι προς τα βορειοδυτικά, σε συνάρτηση φυσικά και με την παρέμβαση του οργισμένου Δία, καθώς πλέον εισέρχονται μέσα από το δέλτα του Ηριδανού ποταμού, με άλλα λόγια του Πάδου στη βόρεια Ιταλία. Από εκείνο το σημείο και μετά, θα συνεχίσει να υφίσταται μια πορεία προς τα δυτικά, καθώς ο Ιάσων, η Μήδεια και οι Αργοναύτες θα καταλήξουν στο Ροδανό ποταμό στη νότια Γαλλία.

Διαρρέοντας όλο τον ποταμό, οι Αργοναύτες φτάνουν στις ακτές της νότιας Γαλλίας (και προς τη βορειοδυτική Ιταλία περίπου) και από εκεί βγαίνουν προς το Τυρρηνικό Πέλαγος. Αρχίζουν πλέον να ρέουν προς το νότο, ώσπου φτάνοντας στην περιοχή της Σικελίας, περνούν και από την περιοχή των Σειρήνων. Ωστόσο, οι τελευταίες, με εξαίρεση την περίπτωση μόνο ενός Αργοναύτη που εξαιτίας τους πέφτει στη θάλασσα, δεν κατορθώνουν να παρασύρουν το υπόλοιπο πλήρωμα του σκάφους, καθ' ότι, ο Ορφέας με την δική του μουσική καταφέρνει να τις υπερνικήσει.²⁰

Οι Νηρηίδες, με βάση την σχετική διήγηση του τέταρτου βιβλίου, το οποίο μας απασχολεί στην παρούσα διπλωματική διατριβή, διασώζουν την Αργώ από το να συντριβεί κοντά στο στενό της Μεσσήνης, σε μια περιοχή με πέτρες που είναι παρόμοιες με τις Συμπληγάδες, στην περιοχή του Βοσπόρου. Σε αυτό το σημείο, μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι, γενικότερα, ήδη αιώνες πριν τον Απολλώνιο, υφίστατο ένα σύνολο διαφόρων λογοτεχνικών παραδόσεων, με βάση τις οποίες η επιστροφή των Αργοναυτών είχε λάβει χώρα μέσα από μια πολύ μεγάλη παράκαμψη και μέσω του

¹⁷Ο.π., σελ. 490

¹⁸ Hunter, ο.π., σελ. 10

¹⁹Ο.π., σελ. 10

²⁰Ο.π., σελ. 508

ταξιδιού της Αργούς σε μυθικές τοποθεσίες, σαν εκείνες, για παράδειγμα, που μπορούμε να δούμε στα έπη του Ομήρου (ειδικά στην Οδύσσεια)²¹.

Σε συνάρτηση με όλα αυτά τα στοιχεία εξάλλου, την ίδια στιγμή, κάτι που μπορούμε να επισημάνουμε, είναι ότι και ο Απολλώνιος, όπως είχε συμβεί και με άλλους αρχαίους συγγραφείς, είχε προβεί στην προβολή του ταξιδιού επιστροφής των Αργοναυτών, ως ενός ταξιδιού διαμέσου μεγάλων παρακάμψεων και επισκέψεων σε διάφορα φανταστικά μέρη. Για παράδειγμα, είναι ενδεικτικό πως και στον Ησίοδο αντιλαμβανόμαστε, ότι οι Αργοναύτες είχαν εισέλθει μέσω της Μαύρης Θάλασσας και από εκεί αντίστοιχα διαπλέοντας μέσα από την κεντρική Ευρώπη βρέθηκαν στην περιοχή της βόρειας Ιταλίας.²²

2.2 Η επιστροφή της Αργούς στην πατρίδα

Η Αργώ φτάνει στην Κέρκυρα, στην περιοχή της βορειοδυτικής Ελλάδας. Εκεί, ο βασιλιάς Αλκίνοος προσφέρεται να μεσολαβήσει ανάμεσα στους Αργοναύτες και τον δεύτερο στόλο από την Κολχίδα που έχει φτάσει επίσης στο νησί. Ο Αλκίνοος μάλιστα θα αποκαλύψει στην γυναίκα του Αρήτη, πως στοχεύει να δώσει την Μήδεια πίσω στους γηγενείς της Κολχίδας, εάν αυτή δεν παντρευτεί επίσημα τον Ιάσονα. Αυτή του η απόφαση, εξάλλου, είναι συνυφασμένη εδώ με την πίστη του σε μια συγκεκριμένη ηθική, που αφορά τα ζητήματα τιμής της οικογένειας και ιδιαίτερα το θέμα τιμής του πατέρα και αρχηγού της οικογένειας, ως προς την αποκατάσταση της νεαρής κόρης του. Πρόκειται για ένα μοτίβο, το οποίο άλλωστε αναπτύσσεται γενικότερα και στο πλαίσιο της ποιητικής και λογοτεχνικής παραγωγής της ελληνιστικής περιόδου²³.

Εικ.4 Σκαρίφημα της Αργώς. <https://images.app.goo.gl/Bie992FyjakbqzCFA>

Η Αρήτη ενημερώνει για αυτόν τον όρο το ζευγάρι των δύο εραστών, με αποτέλεσμα να γίνει ο γάμος τους σε μια σπηλιά του νησιού. Έτσι, η ένωσή τους επισημοποιείται και αντίστοιχα τα μέλη του δεύτερου στόλου από την Κολχίδα, καθώς βλέπουν, πως

²¹E. Dag Ostein, Placing the Unplaceable: The making of Apollonius' Argonautic Geography, στο *Greek and Roman Studies*, 38/4 (1997) 373-386

²²Hunter, ο.π., σελ. 8

²³ S. Stephens, "Ptolemaic Epic", στο T. Papaghelis / A. Reggagos (επ.). *Brill's Companion to Apollonius Rhodius*, Leiden: Brill, 2011, σελ.. 95 – 114

δεν μπορούν να κάνουν κάτι άλλο, αποφασίζουν αντί να επιστρέψουν πίσω στη Μαύρη Θάλασσα, να εγκατασταθούν σε μια γειτονική περιοχή.²⁴

Ωστόσο, φεύγοντας οι Αργοναύτες από την Κέρκυρα, δεν κατορθώνουν να κατευθυνθούν προς τις απέναντι ακτές της δυτικής Ελλάδας. Στη συνέχεια ένας δυνατός άνεμος, έχει ως αποτέλεσμα να παρασυρθεί η αποστολή τους προς τα νότια και συγκεκριμένα ως την περιοχή της Σύρτης στις ακτές της Λιβύης. Καθώς θεωρούν ότι έχουν αποκλειστεί στη συγκεκριμένη περιοχή για πάντα, ο Ιάσοντας και η Μήδεια αποχωρίζονται ο ένας τον άλλο, ενώ την ίδια στιγμή η Μήδεια θρηνεί μαζί με τις γυναίκες της συνοδείας της, οι οποίες είχαν έρθει μαζί της από την Κολχίδα.

Αυτό το τελευταίο στοιχείο εκφράζεται ως ακολούθως εντός του πρωτοτύπου:

*« 1261 Ὡλόμεθ' αἰνότατον δῆθεν μόρον, οὐδ' ὑπάλυξις
ἔστ' ἄτης: πάρα δ' ἄμμι τὰ κύντατα πημανθῆναι
τῆδ' ἐπ' ἔρημαίη πεπητότας, εἰ καὶ ἀῆται
1264 χερσόθεν ἀμπνεύσειαν».*²⁵

Οι ήρωες του έργου, στο τέλος, θα δεχθούν μια απρόσμενη βοήθεια, καθώς τρεις νύμφες της περιοχής της Λιβύης, επισκέπτονται τον Ιάσωνα και του δίνουν συμβουλή πως να φύγουν όλοι τους σώοι από την Λιβύη. Συγκεκριμένα, του λένε, πως θα πρέπει, μαζί με τους άνδρες του, να μεταφέρουν το πλοίο της Αργούς μέσα από τη λιβυκή έρημο πάνω στους ώμους τους. Όντως οι Αργοναύτες προβαίνουν σε αυτήν την αποστολή και μετά από δώδεκα ημέρες φτάνουν στην Τριτωνίδα λίμνη στην δυτική Λιβύη, όπου επίσης παραδίπλα είναι και ο κήπος των Εσπερίδων²⁶.

Εκεί θα πληροφορηθούν με έκπληξη, ότι από την προηγούμενη ημέρα ο Ηρακλής είχε επιτεθεί στον κήπο των Εσπερίδων για να αρπάξει φρούτα και πως πλέον είχε φύγει μακριά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι Αργοναύτες για άλλη μια φορά να αναχωρήσουν, χωρίς τον ίδιο. Στην πορεία, πρόκειται να χάσουν άλλους δύο συντρόφους τους, το Μόψο και τον Κάνθο. Ο πρώτος θα πεθάνει από δάγκωμα φιδιού και ο δεύτερος μετά από τον τραυματισμό του από βοσκό κάποιων τοπικών φυλών της περιοχής²⁷.

Λίγο αργότερα, ο θεός Τρίτων που είναι γιος του Ποσειδώνα και της θαλάσσιας νύμφης Αμφιτρίτης, θα αποκαλύψει στον Ιάσωνα και τους άλλους Αργοναύτες, ένα πέρασμα μέσα από την τοπική λίμνη Τριτωνίδα, προκειμένου η Αργώ να βγει στην Μεσόγειο. Εδώ, επίσης, υπάρχει ο μύθος περί της παράδοσης από το θεό Τρίτωνα στον Εύφημο (ένας εκ των Αργοναυτών) που του έδωσε ως δώρο έναν σβόλο γης, από τον οποίο αργότερα στην πορεία θα δημιουργούνται το νησί της Θήρας (Σαντορίνη). Νησί από το οποίο μελλοντικά άποικοι θα δημιουργούσαν στις ακτές της Λιβύης την ελληνική αποικία της Κυρήνης.²⁸

Εν γένει, η αναφορά στην άφιξη των Αργοναυτών στην περιοχή της Λιβύης και το πέρασμά τους μέσα από την Τριτωνίδα λίμνη, είναι μια ιστορία, η οποία είχε προβληθεί

²⁴A.W. Bulloch, Hellenistic Poetry, στο P. Easterling / B. Knox B., (επ.), *The Cambridge History of Classical Literature: Greek Literature*, Cambridge: Cambridge University Press, 1985, σελ. 533

²⁵ Απολλώνιου Ρόδιου, Τα Αργοναυτικά, 4, 1261-1264

²⁶ Ο.π., σελ. 536

²⁷ Ο.π., σελ. 543

²⁸ Ο.π., σελ. 548

έντονα ακόμα και από αιώνες πριν, μέσα και από άλλους αρχαίους συγγραφείς. Πέραν του Ησίοδου για παράδειγμα. Συγκεκριμένα, στη Θεογονία, διαβάζουμε:

«κούρην δ' Αίηταο διοτρεφούς βασιλῆος Αἰσονίδης βουλῆσι θεῶν αἰειγενετῶν ἤγε παρ' Αἰήτεω, τελέσας στονόεντας ἀέθλους, τοὺς πολλοὺς ἐπέτελλε μέγας βασιλεὺς ὑπερήνωρ, ὕβριστῆς Πελῆης καὶ ἀτάσθαλος, ὄβριμοεργός. τοὺς τελέσας Ἰαωλκὸν ἀφίκετο, πολλὰ μογήσας, ὠκείης ἐπὶ νηὸς ἄγων ἐλικώπιδα κούρην Αἰσονίδης, καὶ μιν θαλερὴν ποιήσας ἄκοιτιν. καὶ ῥ' ἦ γε δηθηεῖσ' ὑπ' Ἰήσωνι, ποιμένι λαῶν, Μῆδειον τέκε παῖδα, τὸν οὖρεσιν ἔτρεφε Χείρων Φιλυρίδης: μεγάλου δὲ Διὸς νόος ἐξετελεῖτο.»²⁹

Μια τέτοια αναφορά γίνεται και στον Ηρόδοτο, ο οποίος δηλώνει χαρακτηριστικά ότι ο Ιάσων πριν από την Αργοναυτική εκστρατεία, θέλησε να επισκεφτεί το μαντείο των Δελφών, για να αφιερώσει έναν τρίποδα.³⁰ Καθώς όμως έπλεε γύρω από την Πελοπόννησο, φτάνοντας στο ακρωτήριο του Μαλέα, ξέφυγε της πορείας του, δεδομένων των ισχυρών ανέμων, με αποτέλεσμα να καταλήξει στη Λιβύη και συγκεκριμένα στην περιοχή της Τριτωνίδας λίμνης.³¹

Εκεί, αναφέρεται ότι, ένας επώνυμος θεός εμφανίστηκε στον Ιάσωνα καλώντας τον να του αφιερώσει τον τρίποδα, προκειμένου να του δείξει τον τρόπο, με τον οποίο θα έφευγε από την συγκεκριμένη περιοχή και θα επέστρεφε πίσω προς την Ελλάδα. Μάλιστα, του είχε προφητεύσει ότι, όταν απόγονοι του ίδιου και των άλλων Ελλήνων έρχονταν κάποια στιγμή στην περιοχή και ανακάλυπταν τον τρίποδα, θα ιδρύονταν γύρω από την Τριτωνίδα 100 ελληνικές πόλεις κράτη, στοιχείο που ίσως απηχεί αρχαίες παραδόσεις σχετικές με τα ταξίδια του Οδυσσέα. Κι αυτό, από την άποψη, ότι εκείνος, όταν παρέπλεε στο ακρωτήριο του Μαλέα, είχε χάσει την πορεία του, λόγω ανέμων, με αποτέλεσμα να καταλήξει στην περιοχή της Λιβύης.

Η ιστορία των Αργοναυτικών τελειώνει με την έλευση τους πρώτα στην Ανάφη, όπου γίνονται προσφορές προς τιμήν του θεού Απόλλωνα. Στη συνέχεια και ενώ το πλοίο πλησιάζει προς την ηπειρωτική Ελλάδα, οι Αργοναύτες φτάνουν στην Αίγινα. Εκεί προβαίνουν στην πραγματοποίηση κάποιων αγώνων μεταξύ τους και με αυτήν την σκηνή κλείνει η υπόθεση του Δ' Βιβλίου των Αργοναυτικών.

2.3 Σχολιασμός του ταξιδιού της επιστροφής της Αργούς

Από τα παραπάνω συνάγεται κάτι το οποίο καθίσταται εμφανές, ότι στο ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών συμπεριλαμβάνονται περιοχές, όπως το βόρειο Αιγαίο, ο Ελλήσποντος, τμήματα της Μαύρης Θάλασσας, σημαντικό τμήμα των βόρειων Βαλκανίων και της κεντρικής Ευρώπης, ακόμα και τμήμα της νοτιοδυτικής Ευρώπης, στην περιοχή συγκεκριμένα του Ροδανού ποταμού και από κει μετά του Τυρρηνικού πελάγους. Εξ αυτών προκύπτει μια περιγραφή, η οποία έχει την μορφή περίπλου. Αυτό το στοιχείο ίσως μάλιστα τονίζεται ακόμα περισσότερο μέσα από την ύπαρξη της φράσης «ακτάς Παγασηίδας», με άλλα λόγια, «ακτές του Παγασητικού κόλπου», όταν οι Αργοναύτες θα φτάσουν πλέον πίσω στην Ιωλκό στο τέλος του ταξιδιού τους. Αυτός ο τελικός τους προορισμός είναι επίσης και το σημείο εκείνο από το οποίο είχαν

²⁹ Ησίοδου, *Θεογονία* 992-1002

³⁰ Ηρόδοτου, *Ιστορία* 1. 78

³¹ Hunter, ο.π., σελ. 8

ξεκινήσει οι ίδιοι κάποτε το ταξίδι τους, αν και δεν αναφέρεται αυτό στην αρχή των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου.³²

Στο σημείο αυτό πρέπει να ληφθεί υπόψη, ότι στην εποχή του Απολλωνίου και γενικότερα, κατά τον τρίτο αιώνα π.Χ., ήταν αρκετά συχνή η αναφορά σε κείμενα και περιπέτειες που έχουν σχέση με τον περίπλου. Η ύπαρξη αυτής της πλειάδας έργων, κατά την εν λόγω εποχή μάλιστα, θα λέγαμε, πως είχε ως αποτέλεσμα να κάνει την εμφάνισή του ένα σχεδόν ξεχωριστό και αυτόνομο λογοτεχνικό είδος. Ήδη και πριν την εποχή του Απολλωνίου υφίσταντο αρκετά τέτοια έργα, τα οποία πάντως σε μεγάλο βαθμό στις μέρες μας δεν σώζονται. Ένα τέτοιο σημαντικό έργο, το οποίο κατόρθωσε να επιβιώσει, είναι ο *Περίπλους* του Ψεύδο-Σκύλακα, έργο που χρονολογείται από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου και περιγράφει τις ακτές κατά μήκος της Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένης και της περιοχής του Γιβραλτάρ.³³

Είναι αλήθεια βέβαια πως σε ένα έργο, όπως εκείνο του Ψεύδο-Σκύλακα, μπορεί κάποιος να παρατηρήσει ένα ύφος που είναι αρκετά ψυχρό και δεν έχει καμιά σχέση με την ζωντάνια και ποιητικότητα, για παράδειγμα, που διακρίνει το έργο του Απολλωνίου. Ωστόσο, παρατηρώντας τις αναφορές σε συγκεκριμένα τοπωνύμια και γεωγραφικές περιοχές, αντιλαμβανόμαστε ότι κι αυτό το έργο είχε υπάρξει μια σημαντική πηγή για τον ίδιο τον Απολλώνιο και τα *Αργοναυτικά* του. Φυσικά την ίδια στιγμή, σε σύγκριση με τα άλλα βιβλία των *Αργοναυτικών*, στο τέταρτο βιβλίο μπορεί κάποιος να παρατηρήσει ότι κυριαρχεί το στοιχείο της φαντασίας και των διαφόρων μυθικών όντων, τεράτων.

Αναφορικά με το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών πίσω στην Ελλάδα, ο Απολλώνιος με το έργο του *Αργοναυτικά*, φαίνεται, πως και ο ίδιος είχε εκφράσει σε κάποιο βαθμό μια σειρά αρχαίων παραδόσεων που είχαν σχέση με διάφορα ταξίδια των αρχαίων Ελλήνων ήδη ακόμα και από χιλιάδες χρόνια πριν, σε διάφορες περιοχές της Μεσογείου.³⁴ Σαφέστατα μιν, το αρχικό σκέλος του ταξιδιού των Αργοναυτών είχε σχέση με την περίπτωση του Εύξεινου Πόντου, στοιχείο, όπου επίσης υφίσταται η αναφορά προφανώς σε αρχαιότατες παραδόσεις της αρχαίας Ελλάδας, ως προς ναυτικά ταξίδια σε εκείνη την συγκεκριμένη θαλάσσια έκταση.

Εντούτοις, οι περιγραφές που υφίστανται αντίστοιχα, στα πλαίσια του τέταρτου βιβλίου των *Αργοναυτικών*, και που αφορούν το ταξίδι της επιστροφής, είναι εμφανές, πως έχουν να κάνουν με μια πολύ ευρύτερη γεωγραφική ζώνη. Μια ζώνη, με άλλα λόγια, η οποία αφορούσε και τμήματα της Μεσογείου, όπως, για παράδειγμα, η Αδριατική ή από την άλλη μεριά, το Τυρρηνικό Πέλαγος ή η περιοχή της Λιβύης.³⁵ Μάλιστα, ως προς αυτήν την περιοχή της βορείου Αφρικής, θα έλεγε κανείς, πως έστω και με ορισμένες παραλλαγές και διαφοροποιήσεις, φαίνεται ότι εκ μέρους του Απολλωνίου είχαν αποτυπωθεί γενικά μια σειρά από αρχαίες παραδόσεις και ιστορίες που μπορεί να ανταποκρίνονταν σε ταξίδια και επαφές των αρχαίων Ελλήνων στη Λιβύη και ειδικά την περιοχή της Κυρηναϊκής.

³² Στο ίδιο, σελ. 11

³³G.J. Shipley, 'Pseudo-Scylax and the natural philosophers'. *Journal of Hellenic Studies* 123 (2012) 121-138

³⁴ Μικρογιαννάκης, 2001, σελ. 6

³⁵Ο.π., σελ. 7 - 8

Μια ενδιαφέρουσα συνισταμένη επίσης θα μπορούσε να θεωρηθεί η προσπάθεια ανάδειξης ορισμένων παραμέτρων, βασισμένων στην επιστήμη και σε επιστημονικά πεδία, όπως εκείνα της αστρονομίας, της γεωλογίας, αλλά και της ιστορίας, της αρχαιολογίας, και της εθνολογίας, προκειμένου να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε συγκεκριμένα μια ιστορία, όπως εκείνη που περιγράφεται στα πλαίσια του τέταρτου βιβλίου των Αργοναυτικών. Μια τέτοια προσπάθεια μάλιστα είναι συναφής ειδικά με την επιστήμη της λεγόμενης «γεωμυθολογίας» που είχε αναπτυχθεί κατά τον εικοστό αιώνα από την Αμερικανίδα γεωλόγο και ηφαιστειολόγο Dorothy Vitaliano.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση έχουμε να κάνουμε με διαδικασία της διεπιστημονικής ανάλυσης μυθολογικών ιστοριών, όπως αποτελεί εκείνη της Αργοναυτικής εκστρατείας. Μέσω μιας τέτοιας ανάλυσης, κεντρικός στόχος είναι η προσπάθεια της ανεύρεσης πραγματικών στοιχείων που μπορεί να βρίσκονται κρυμμένα εντός ενός μύθου. Πρόκειται για μια διαδικασία, μέσα από την οποία είναι εφικτό ταυτόχρονα να προκύψουν κάποιες κωδικοποιημένες μνήμες για πραγματικά γεγονότα του παρελθόντος, τα οποία μπορεί να είναι συνδεδεμένα, για παράδειγμα, με την γεωλογία, την αστρονομία, την ιστορία, την αρχαιολογία κ.λπ.³⁶

Σε συνάφεια ειδικά με την περίπτωση του ταξιδιού της επιστροφής των Αργοναυτών που συναντούμε στο τέταρτο βιβλίο, ένα σχετικό παράδειγμα, που ίσως θα μπορούσε να λάβει υπόψη του εδώ κάποιος, είναι εκείνο περί του νησιού των Σειρήνων στην περιοχή της Νότιας Ιταλίας (ήτοι περίπου κοντά στη Σικελία). Η τοποθεσία αυτή εδώ και αιώνες εξάλλου, είναι χαρακτηριστικό, πως τοποθετείται στα ανοικτά της χερσονήσου του Σορέντο. Ο μύθος αυτός, εν προκειμένω, φαίνεται να είναι συνδεδεμένος ειδικά με το φαινόμενο της πειρατείας που για χιλιάδες χρόνια, είχε υπάρξει ιδιαίτερα διαδεδομένο σε πολλές περιοχές του μεσογειακού χώρου. Πρόκειται για ένα φαινόμενο, το οποίο είχε αποτελέσει μια αρκετά διαδεδομένη μορφή επιβίωσης για πολλές κοινωνίες ήδη ακόμα και από τα βάθη της αρχαιότητας, πέραν της γεωργίας, των εμπορικών ανταλλαγών, της κτηνοτροφίας κ.λπ.³⁷

Από την άλλη πλευρά και στα πλαίσια των σχετικών αναφορών περί άλλων μυθικών πλασμάτων και τεράτων, ειδικά κατά την διάρκεια του ταξιδιού της επιστροφής στην διάρκεια της Αργοναυτικής εκστρατείας, είναι πολύ χαρακτηριστικό το παράδειγμα, με τους δύο κινούμενους βράχους στα στενά της Σκύλας και της Χάρυβδης, επειδή μάλλον έχουμε να κάνουμε, συγκεκριμένα με την περιοχή ανάμεσα στο νησί της Σικελίας και τη νότια Ιταλία. Εν προκειμένω, ίσως εδώ έχουμε να κάνουμε ειδικά με την περίπτωση των νησιών Λιπάρι. Μάλιστα εδώ και χιλιάδες χρόνια, δύο εξ αυτών των ηφαιστειογενών νησιών συνεχίζουν να εμφανίζουν ηφαιστειακή δραστηριότητα, στοιχείο που ίσως επεξηγεί εν μέρει και το μύθο περί της Σκύλλας και της Χάρυβδης στην περιοχή. Με άλλα λόγια, από τα βάθη της αρχαιότητας ακόμα, η παρατήρηση της τοπικής ηφαιστειακής δραστηριότητας στην περιοχή μπορεί να έδινε την εντύπωση σε διάφορα περαστικά ναυτικά πληρώματα την ύπαρξη μυθικών τεράτων.

³⁶Ε. Μητροπέτρου, *Οι απαρχές της ελληνικής γεωμυθολογίας*, Τόμος Α', εκδόσεις Αιγής, Αθήνα, 2018, σελ. 5

³⁷Στ.Καπλάνογλου, «Αργοναυτική Εκστρατεία και σύγκρουση με Τυρρηνούς πειρατές», 2017, στο <https://www.giapraki.vom>

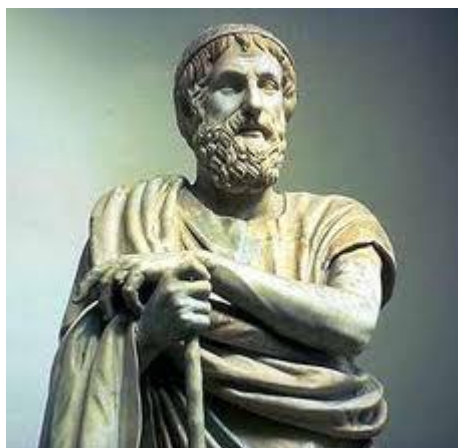
Στο επόμενο κεφάλαιο και με βάση τα παραπάνω στοιχεία μέσα από την περιγραφή και σύνοψη του τέταρτου βιβλίου των Αργοναυτικών προβαίνουμε ειδικότερα στην ανάλυση και εξέταση των όποιων τυχόν ομοιοτήτων υπάρχουν ανάμεσα στον Απολλώνιο και άλλους συγγραφείς και ποιητές της Αρχαιότητας ως προς το ταξίδι της επιστροφής των Αργοναυτών.³⁸

³⁸Bulloch, ο.π., σελ. 566

3. Ομοιότητες και διαφοροποιήσεις ανάμεσα στον Απολλώνιο και άλλους αρχαίους συγγραφείς

3.1 Ομοιότητες με άλλους αρχαίους συγγραφείς ως προς το ταξίδι επιστροφής των Αργοναυτών

Το έργο *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου βασίστηκε σε πολλές αρχαίες πηγές, όπως ο Όμηρος και ο Πίνδαρος. Η ιστορία της αποστολής φαίνεται ότι ήταν γνωστή στον συγγραφέα της Οδύσσειας (όπως φαίνεται για παράδειγμα από τον στίχο κβ 69 κ.λπ.), ο οποίος αναφέρει ότι το πλοίο των Αργοναυτών υπήρξε το μόνο που πέρασε ποτέ ανάμεσα στους βράχους που στροβιλίζονταν, με άλλα λόγια, τις λεγόμενες Συμπληγάδες Πέτρες. Ο Ιάσωνας αναφέρεται πολλές φορές στην *Ιλιάδα* (Ραψωδία Ζ. 467, Ραψωδία ΚΑ 40, Ραψωδία ΚΓ 743, κ.λπ.), αλλά όχι ως αρχηγός των Αργοναυτών.³⁹

Εικ.5 Ησίοδος: <https://images.app.goo.gl/Dn4FSpXbUKresrbVA>

Ο Ησίοδος (*Θεογ.* 992, κ.λπ.) αφηγείται την ιστορία του Ιάσωνα λέγοντας ότι έφερε τη Μήδεια με εντολή του θείου του Πελία, και ότι του γέννησε ένα γιο, τον Μήδειο, ο οποίος μορφώθηκε από τον Χείρωνα. Το πρώτο ίχνος της κοινής παράδοσης ότι ο Ιάσωνας στάλθηκε για να φέρει το Χρυσόμαλλο Δέρασ από την Αία, την πόλη των Αιητών, στα ανατολικά όρια της γης, εμφανίζεται στον Μίμνεμο (Στράβων, *Γεωγραφία* 1.2.40), σύγχρονο του Σόλωνα, ωστόσο η πιο αρχαία λεπτομερής αναφορά της εκστρατείας των Αργοναυτών που σώζεται είναι αυτή του Πίνδαρου (*Πυθικές Ωδές* iv)⁴⁰.

³⁹ Sistakou, ο.π., σελ. 311-340

⁴⁰ Dag Ostein, ο.π., σελ. 373-386

Καταρχάς όσο αφορά την περίπτωση του Στράβωνα στο προαναφερόμενο απόσπασμα από το γεωγραφικό του έργο λέγεται:

«τοιαύταις δὴ τισιν ἀφορμαῖς ὁ ποιητὴς χρησάμενος τὰ μὲν ὁμολογεῖ τοῖς ἱστορουμένοις, προσμυθεύει δὲ τούτοις, ἔθος τι φυλάττων καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον. ὁμολογεῖ μὲν, ὅταν Αἰήτην ὀνομάζῃ, καὶ τὸν Ἰάσονα καὶ τὴν Ἀργῶ λέγῃ, καὶ παρὰ τὴν Αἴαν τὴν Αἰαίην πλάττῃ, καὶ τὸν Εὐνεων ἐν Λήμνῳ καθιδρύῃ, καὶ ποιῇ τῷ Ἀχιλλεῖ φίλην τὴν νῆσον, καὶ παρὰ τὴν Μήδειαν τὴν Κίρκην φαρμακίδα ποιῇ ‘αὐτοκασιγνήτην ὀλοόφρονος Αἰήταο.’ προσμυθοποιεῖ δὲ τὸν ἐξωκεανισμὸν τὸν κατὰ τὴν πλάνην συμβάντα τὴν ἀπ’ ἐκείνου τοῦ πλοῦ. ἐπεὶ κάκεινο ὑποκειμένων μὲν τούτων εὖ λέγεται ‘Ἀργῶ πασιμέλουσα,’ ὡς ἐν γνωρίμοις τόποις καὶ εὐανδροῦσι τῆς ναυστολίας γενομένης: εἰ δ’, ὥσπερ ὁ Σκῆψιός φησι παραλαβὼν μάρτυρα Μίμνερμον, ὃς ἐν τῷ ὠκεανῷ ποιήσας τὴν οἴκησιν τοῦ Αἰήτου πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς ἐκτὸς πεμφθῆναί φησιν ὑπὸ τοῦ Πελίου τὸν Ἰάσονα καὶ κομίσει τὸ δέρος, οὗτ’ ἂν ἢ ἐπὶ τὸ δέρος ἐκεῖσε πομπὴ πιθανῶς λέγοιτο εἰς ἀγνώτας καὶ ἀφανεῖς τόπους, οὗθ’ ὁ δι’ ἐρήμων καὶ ἀοίκων καὶ καθ’ ἡμᾶς τοσοῦτον ἐκτετοπισμένων πλοῦς οὗτ’ ἐνδοξος οὔτε πασιμέλων».⁴¹

Εδώ, με άλλα λόγια, τονίζεται, ότι με αφορμή την περιγραφή της ιστορίας της επιστροφής του Ιάσωνα, της Μήδειας και των Αργοναυτῶν πίσω στην Ελλάδα, ο ποιητής, δηλαδή ο Μίμνερμος, βρίσκει αφορμή συγχρόνως να δώσει και μια σειρά από συγκεκριμένα στοιχεία και πληροφορίες. Αυτές οι πληροφορίες είναι σχετικές με την πλοκή της ιστορίας και με το πῶς επρόκειτο να δομηθεῖ ο σχετικός μύθος, ώστε να αποτελέσει μεταγενέστερα την βασική πηγή για άλλους λογοτέχνες και ποιητές.

Από την άλλη, στις *Πυθικές Ωδές* του Πινδάρου διαβάζουμε τα εξής:

«242 ἔννεπεν, ἔνθα νιν ἐκτάνυσαν Φρίξου μάχαιραι:

ἤλπετο δ’ οὐκέτι οἱ κεῖνόν γε πράξεσθαι πόνον.

κεῖτο γὰρ λόχημα, δράκοντος δ’ εἶχετο λαβροτατᾶν γενύων,

245 ὃς πάχει μάκει τε πεντηκόντορον ναῦν κράτει,

τέλεσαν ἂν πλαγαὶ σιδάρου.

μακρὰ μοι νεῖσθαι κατ’ ἀμαξιτόν: ὦρα γὰρ συνάπτει:

καί τινα οἶμον ἴσαμι βραχύν: πολλοῖσι δ’ ἄγημαι σοφίας ἐτέροις.

κτεῖνε μὲν γλαυκῶπα τέχναις ποικιλόνωτον ὄφιν,

250 ὧ Ἄρκεσίλα, κλέψεν τε Μήδειαν σὺν αὐτᾶ, τὰν Πελίαο φόνον:

ἐν τ’ Ὠκεανοῦ πελάγεσσι μίγεν πόντῳ

τ’ ἐρυθρῷ Λαμνιάν τ’ ἔθνει γυναικῶν ἀνδροφόνων:

ἐνθα καὶ γυίων ἀέθλοις ἐπέδειξαν κρίσιν

ἔσθᾶτος ἀμφίς, καὶ συνεύνασθεν.

⁴¹Στράβων, *Γεωγραφία* 1.2.40

255 καὶ ἐν ἀλλοδαπαῖς σπέρμ' ἀρούραις τ
ουτάκις ὑμετέρας ἀκτῖνος ὄλβου δέξατο μοιρίδιον ἄμαρ ἢ νύκτες.

Τόθι γὰρ γένος Εὐφάμου φυτευθὲν λοιπὸν αἰεὶ τέλλετο:

καὶ Λακεδαιμονίων μυχθέντες ἀνδρῶν
ἤθεσι τὰν ποτε Καλλίσταν ἀπόκησαν χρόνῳ νᾶσον:

260 ἔνθεν δ' ὕμμι Λατοίδας ἔπορεν Λιβύας
πεδίον σὺν θεῶν τιμαῖς ὀφέλλειν,
ἄστῳ χρυσοθρόνου διανέμειν θεῖον Κυράνας
ὀρθόβουλον μῆτιν ἐφευρομένοις.

γνῶθι νῦν τὰν Οἰδιπόδα σοφίαν.
εἰ γὰρ τις ὄζους ὄζυτόμῳ πελέκει ἐξερείψειεν μεγάλας δρυός,

265 αἰσχύνοι δέ οἱ θαητὸν εἶδος:
καὶ φθινόκαρπος ἐοῖσα διδοῖ ψᾶφον περ' αὐτᾶς,
εἴ ποτε χειμέριον πῦρ ἐξίκηται λοίσθιον:

ἢ σὺν ὀρθαῖς κίονεσσιν δεσποσύναισιν ἐρειδομένα μόχθον
ἄλλοις ἀμφέπει δύστανον ἐν τείχεσιν,

269 ἐὼν ἐρημώσασαισα χῶρον.»⁴²

Ὅπως θα φανεῖ και στο πλαίσιο της παρούσας ἔρευνας, κάποια βασικά ερωτήματα που αναδεικνύονται σχετικά με το εν λόγω ἔργο του Απολλωνίου, αναφορικά με το θέμα των ομοιοτήτων με και των διαφοροποιήσεών του ἀπὸ ἄλλους αρχαίους συγγραφείς, ποιητές και λογοτέχνες, εἶναι συναφή με τα ἀκόλουθα:

- ❖ Μπορεῖ να θεωρηθεῖ αὐτό το ἔργο, ἓνα ἔπος κατὰ τα πρότυπα που εἶχε θέσει στην ελληνιστική ποίηση ο Καλλίμαχος; Εν προκειμένῳ, ο Καλλίμαχος ἔθεσε τα πρότυπα της ελληνιστικής αισθητικής στην ποίηση και, σύμφωνα με αρχαίες πηγές, ἐπιδόθηκε σε μια πικρή λογοτεχνική κόντρα με τον Απολλώνιο. Οι σύγχρονοι μελετητές γενικά ἀπορρίπτουν αυτές τις πηγές ως ἀναξιόπιστες και ἐπισημαίνουν ομοιότητες στην ποίηση των δύο ἀνδρῶν. Ο Καλλίμαχος, για παράδειγμα, συνέθεσε ἓνα βιβλίο με στίχους που ἀσχολούνται με τα αἷτια και τη μυθική προέλευση των σύγχρονων φαινομένων. Σύμφωνα με μια ἔρευνα, στα *Αργοναυτικά* υπάρχουν ογδόντα αἷτια. Ωστόσο, τα *Αργοναυτικά* προορίζονται ξεκάθαρα να εἶναι θεμελιωδῶς ομηρικά και ἐπομένῳ φαίνεται να ἔρχεται σε ἀντίθεση με τη μοντέρνα ποιητική του Καλλίμαχου.

⁴²Πινδάρου, *Πυθικές Ωδές* iv 242-269.

- ❖ Ένα άλλο ερώτημα αφορά στο ποιο ακριβώς μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι εδώ το πρότυπο περί ήρωα; Αντιμετωπίζοντας το ζήτημα του ηρωισμού στα *Αργοναυτικά*, ο Γερμανός φιλόλογος H. Frankel σημείωσε ορισμένα αντιηρωικά χαρακτηριστικά του Ιάσονα και του πληρώματος του. Συγκεκριμένα, οι συχνές τους διαθέσεις απελπισίας και κατάθλιψης, συνοψίζονται στη λέξη «ανικανότητα». Αντίθετα, ο Αργοναύτης Ίδας, θεωρήθηκε μέσω της ιστορίας από τον Fränkel ένα άσχημο παράδειγμα του αρχαϊκού πολεμιστή. Φαίνεται ότι ο Απολλώνιος ήθελε να υπογραμμίσει την ξεπερασμένη πλέον μόδα του παραδοσιακού ομηρικού τρόπου/ύφους ηρωισμού στην ελληνιστική περίοδο. Αυτά τα επιχειρήματα έχουν προκαλέσει πολλή συζήτηση μεταξύ μελετητών για την αντιμετώπιση και τη φύση του ηρωισμού στα *Αργοναυτικά*.
- ❖ Ένα τρίτο ερώτημα αποτελεί, αν μέσα στο έργο αυτό θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι υφίστανται κάποιοι χαρακτήρες, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης στην πορεία. Αντικείμενο συζήτησης αποτέλεσε ένα άρθρο του D. A. Van Krevelen, το οποίο απέρριψε όλους τους χαρακτήρες, εκτός από τη Μήδεια, ως αδύναμους και πρόσθετους και χωρίς ενδιαφέροντα προσόντα.
- ❖ Ένα τελευταίο ερώτημα που έχει τεθεί διαχρονικά μέσα από την φιλολογική έρευνα είναι το αν αυτό το έργο πρέπει να θεωρηθεί ότι ανήκει στο είδος των ηρωικών επών. Είναι ενδεικτικό πως εκτός από το καλλιμαχικό ελεγειακό έργο *Αίτια*, τα *Αργοναυτικά* είναι επίσης ένα ποιητικό κείμενο, το οποίο ενσωματώνει περιγραφές θαυμάτων, καθώς και παρεκβάσεις που σχετίζονται με την ελληνιστική «επιστήμη», συμπεριλαμβανομένης της γεωγραφίας, της εθνογραφίας, της ανθρωπολογίας και της συγκριτικής θρησκείας. Γεννιέται λοιπόν το ερώτημα: είναι το ποίημα μια ενοποιημένη αφήγηση ή η επική πλοκή είναι απλώς ένας τρόπος ώστε να προκύψουν πιο λογικά και πολύχρωμα επεισόδια;⁴³

Μια συγκεκριμένη περίπτωση η οποία είναι δυνατόν να ληφθεί υπόψη, είναι εκείνη η οποία έχει σχέση με τον χαρακτήρα της Μήδειας στα *Αργοναυτικά* και την σύγκρισή του με τον αντίστοιχο χαρακτήρα σε άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής και κλασικής λογοτεχνικής παράδοσης. Επί παραδείγματι, συγκρίνοντας τον χαρακτήρα της Μήδειας στα *Αργοναυτικά*, με εκείνη του Ευριπίδη, παρατηρούμε ότι, και αυτή είναι έξυπνη και επικίνδυνη, ακόμα κι αν οι μαγικές της δυνάμεις, μέχρι το τέλος του έργου, είναι κάτι στο οποίο δίνεται τελικά μικρότερη σημασία, από ό,τι μέσα στο κείμενο του Απολλωνίου. Ωστόσο, αποτελεί μια γυναίκα που εκφράζει ανησυχίες. Ο Ευριπίδης παρουσιάζει το ίδιο κοινό χαρακτηριστικό για όλες τις γυναίκες των οποίων η κατάσταση αυτή της απόρριψης και της εύνοιας του άλλου δεν είναι κάτι ιδιαίτερο για

⁴³D. Clayman, *Timon of Phlius: Pyrrhonism into Poetry*, New York: De Gruyter, 2009, σελ. 187-200

αυτές. Η δολοφονία του Αψύρτου αποτελεί την αιτία γύρω από την οποία γίνονται οι περισσότερες συζητήσεις για τη Μήδεια και όπου ο χαρακτήρας της έχει ταλαντευτεί. Η ερμηνεία παρεμποδίζεται από την πολύ ελλειπτική αφήγηση των γεγονότων, αναφορικά με την πράξη αυτή⁴⁴.

Καθώς η Μήδεια φεύγει για μια ζωή στην εξορία, μια εξορία που σημαίνει γάμο, ο Απολλώνιος κατορθώνει, όπως πολλοί ποιητές πριν από αυτόν, να αναδείξει τις αντιστοιχίες και ομοιότητες μεταξύ του ελληνικού γάμου και του ταφικού τελετουργικού. Με χειρονομίες γνώριμες από το πρελούδιο του θανάτου γυναικών στην τραγωδία, η Μήδεια εγκαταλείπει τελικά την παρθενική αίθουσα που έπαιζε τόσο κρίσιμο ρόλο στο τρίτο βιβλίο (3.645-664) και επιλέγει, όχι το θάνατο, αλλά την ζωή και το γάμο.

Το πάθος, το πιο δυνατό από όλα τα συναισθήματα στα πλαίσια της προβολής διαχρονικά διαφόρων λογοτεχνικών ηρώων, είχε φυσικά χρησιμοποιηθεί και στις προηγούμενες περιγραφές της Μήδειας. Πρόκειται για συναίσθημα που αποτυπώνεται και στο έργο *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου του Ροδίου. Στο σημείο αυτό, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι, εντός του τέταρτου βιβλίου των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου, η βία της Μήδειας κάποιες φορές μας προκαλεί τρόμο, όπως συμβαίνει και με την ευριπίδεια τραγωδία του 5^{ου} αιώνα π.Χ., όπως συμβαίνει ταυτόχρονα και με το πολύ παλαιότερο σαπφικό ποίημα. Η συγκεκριμένη μυθολογική ηρωίδα κάθε άλλο παρά διακρίνεται για το μέτρο της, αν λάβει υπόψη τον κανείς ειδικά τον τρόπο προβολής της μέσα από την αρχαία ελληνική τραγωδία (ειδικά το έργο του Ευριπίδη)⁴⁵.

Με άλλα λόγια, στα *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου, είναι αλήθεια ότι υφίσταται η προβολή μιας κάπως πιο ευάλωτης σωματικά, βιολογικά, αλλά και ψυχικά Μήδειας, σε σύγκριση, για παράδειγμα, με την περίπτωση της ηρωίδας που αντικρίζουμε στο έργο του Ευριπίδη. Φυσικά και στην περίφημη αρχαία τραγωδία της κλασικής εποχής, είναι χαρακτηριστικό, ότι το γνώρισμα μιας τέτοιας ευαλωτότητας εκφράζεται επίσης, όπως όταν, σε κάποιο σημείο η ηρωίδα διεκτραγωδεί τη θέση της, λόγω της απιστίας του Ιάσονα.

Στον Όμηρο αναφορικά με το πέρασμα από τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη διαβάζουμε τα ακόλουθα:

«ἤμεῖς μὲν στεινωπὸν ἀνεπλέομεν γοόωντες·

ἔνθεν γὰρ Σκύλλη, ἑτέρωθι δὲ διὰ Χάρυβδιςδεινὸν

ἀνερρύβδησε θαλάσσης ἄλμυρὸν ὕδωρ.

ἦ τοι ὄτ' ἐξεμέσειε, λέβης ὧς ἐν πυρὶ πολλῷ

πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη· ὑψόσε δ' ἄχνη

ἄκροισι σκοπέλοισιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔπιπτεν.

ἀλλ' ὄτ' ἀναβρόξειε θαλάσσης ἄλμυρὸν ὕδωρ, 240

⁴⁴R.L. Hunter, *Medea's Flight: The Fourth Book of the Argonautica*. *The Classical Quarterly* 37/1 (1987) 130.

⁴⁵Ο.π., σελ. 134-136.

πᾶσ' ἔντοσθε φάνεσκε κυκωμένη, ἀμφὶ δὲ πέτρῃ
δεινὸν βεβρύχει, ὑπένερθε δὲ γαῖα φάνεσκε
ψάμμω κυανέῃ· τοὺς δὲ χλωρὸν δέος ἦρει.
ἡμεῖς μὲν πρὸς τὴν ἴδομεν δείσαντες ὄλεθρον·
τόφρα δέ μοι Σκύλλη γλαφυρῆς ἐκ νηὸς ἐταίρους
ἔξ' ἔλεθ', οἳ χερσὶν τε βίηφί τε φέρτατοι ἦσαν.
σκεψάμενος δ' ἐς νῆα θοὴν ἄμα καὶ μεθ' ἐταίρους
ἦδη τῶν ἐνόησα πόδας καὶ χεῖρας ὑπερθεν
ὑπόσ' ἀειρομένων· ἐμὲ δὲ φθέγγοντο καλεῦντες
ἔξονομακλήδην, τότε γ' ὕστατον, ἀχνύμενοι κῆρ. 250
ὡς δ' ὄτ' ἐπὶ προβόλῳ ἀλιεὺς περιμήκει ῥάβδῳ
ἰχθύσι τοῖς ὀλίγοισι δόλον κατὰ εἶδατα βάλλων
ἐς πόντον προΐησι βοὸς κέρας ἀγραύλοιο,
ἀσπαίροντα δ' ἔπειτα λαβὼν ἔρριψε θύραζε,
ὡς οἳ γ' ἀσπαίροντες ἀείροντο προτὶ πέτρας.
αὐτοῦ δ' εἰνὶ θύρῃσι κατήσθιε κεκλήγοντας,
χεῖρας ἐμοὶ ὀρέγοντας ἐν αἰνῇ δηϊοτήτι.
οἴκτιστον δὴ κεῖνο ἐμοῖσ' ἴδον ὀφθαλμοῖσι
πάντων, ὅσσ' ἐμόγησα πόρους ἀλὸς ἐξερεείνων.»⁴⁶

«Ἔτσι, ανεβαίναμε σε εκείνο το στενό θρηνώντας. Στη μια μεριά η Σκύλλα, στην άλλη η Χάρυβδη θεοτική, αναρροφώντας το αλμυρό νερό της θάλασσας, θέαμα τρομερό! Κι ὅποτε το ξερνούσε, να βράζει ο τόπος και να αφρίζει λες κι ήταν λεβέτι σε δυνατή πυρά. Κι η αλισάχνη να πετάγεται ψηλά, να πέφτει στις κορυφές του ενός και του άλλου βράχου. Κι ὅταν το ζανά – αναρροφούσε το αλμυρό νερό της θάλασσας, έχασκε ο στρόβιλος κοχλάζοντας, βογκούσε ο βράχος και ἐτριζε φριχτά, ἐβλεπες ζαφνικά στον πάτο να μαυρίζει η ἄμμος – οι εταίροι πράσινοι ἀπὸ το φόβο τους.....Κι ἐγὼ το βλέμμα στρέφοντας στο γρήγορο καράβι ψάχνοντας τους συντρόφους, τους εἶδα ἐπάνω, να κρέμονται χέρια και πόδια, ὅπως η Σκύλλα τους σήκωνε ψηλά. Κι ἐκεῖνοι ἀπελπισμένοι φώναζαν το ὄνομά μου παρακλητικά, για τελευταία φορά.»⁴⁷

Με βάση το παραπάνω ἀπόσπασμα, κάτι που καθίσταται ἐμφανές, εἶναι ὅτι και ο Απολλώνιος στο συγκεκριμένο σημεῖο του ταξιδιῦ των Αργοναυτῶν, προβάλλει το στοιχεῖο της αγωνίας, των ἐντονων συναισθημάτων και του τρόμου του πληρώματος

⁴⁶ Ομήρου *Οδύσσεια* μ 234-259

⁴⁷ Ομήρου *Οδύσσεια* μ 234-259, μετάφραση Ν. Καζαντζάκη / Ι. Κακριδῆ

της Αργούς. Αυτή η διάσταση ως προς το σύνολο των ποικίλων συναισθημάτων, πρέπει να θεωρηθεί μια ομοιότητα ανάμεσα στα *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου και την *Οδύσσεια* του Ομήρου. Άλλωστε, ο Όμηρος στην *Οδύσσεια* είναι γεγονός, πως προβάλλει τον κεντρικό του ήρωα (όπως και άλλους χαρακτήρες) μέσα από ένα πιο ανθρώπινο πρίσμα⁴⁸.

Εν τω μεταξύ, αναφορικά με τα όσα θα λάβουν χώρα ειδικά στις ακτές τις βόρειας Αφρικής και την περιπέτεια των Αργοναυτών γύρω από την Τριτωνίδα λίμνη, σε κάποιο βαθμό, μπορούμε να δούμε, πως ο Απολλώνιος εδώ έχει αντλήσει κάποια στοιχεία και από τον 4^ο *Πυθιόνικο* του Πινδάρου. Για παράδειγμα, αυτό είναι εμφανές μέσα από την περιγραφή που κάνει ο Απολλώνιος σε αυτό το βιβλίο, ως προς την μεταφορά της ίδιας της Αργούς από τους Αργοναύτες στην πλάτη τους, καθώς διασχίζουν την έρημο και προτού φράσουν στην Τριτωνίδα λίμνη (μετά από την σχετική συμβουλή που τους έχουν δώσει από νωρίτερα οι νύμφες).

Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τον Πυθιόνικο του Πινδάρου, σε κάποιο σημείο διαβάζουμε τα ακόλουθα:

«άνικ' ἄγκυραν ποτὶ χαλκόγενυν [στρ. β]
Ναῖ κριμνάντων ἐπέτοσσε, θοᾶς Ἀργοῦς ·
δώδεκα δὲ πρότερον ἀμέρας ἔξ Ὠκεανοῦ
φέρομεν νότων ὕπερ γαίας ἐρήμων ἐννάλιον δόρυ,
μήδεσιν ἀνσπᾶσαντες ἀμοῖς.
τουτάκι δ' οἰόπόλος δαίμων ἐπῆλθεν,
φαιδίμαν ἀνδρὸς αἰδοίου πρόσοψιν θηκάμενος·
φιλίων δ' ἐπέων ἄρχετο,
ξείνοις ἅ τ' ἐλθόντεσσιν εὐεργέται δεῖπν' ἐπαγγέλλοντι πρῶτον.
ἀλλὰ γὰρ νόστου πρόφασις γλυκεροῦ [αντ. β] κώλυεν μεῖναι.
φάτο δ' Εὐρύπυλος Γαιαόχου παῖς ἀφθίτου Ἐννοσίδα ἔμμεναι·
γίνωσκε δ' ἐπειγομένους·
ἂν δ' εὐθὺς ἀρπάξαις ἀρούρας
δεξιτερᾷ προτυχὸν ξένιον μάστευσε δοῦναι,
οὐδ' ἀπίθησέ ἱν, ἀλλ' ἦρωσ ἐπ' ἀκταῖσιν θορών,
χειρὶ οἱ χεῖρ' ἀντερείσαις δέξατο βώλακα δαιμονίαν.
Πεύθομαι δ' αὐτὰν κατακλυσθεῖσαν

⁴⁸V. ZaJiko, «Ο Όμηρος και ο Οδυσσεάς», στο Όμηρος: είκοσι μια εισαγωγικές μελέτες, επιστημονικός επιμελητής R. Fowler, επιμελήτρια ελληνικής έκδοσης Φλώρα Π. Μανακίδου, Αθήνα: εκδόσεις Ζαχαρόπουλος, 2013, σελ. 465

*ἐκ δούρατος ἐναλίαν βᾶμεν σὺν ἄλμα».*⁴⁹

Με βάση αυτό το απόσπασμα, κατά αναλογία και με τα όσα βλέπει κανείς αντίστοιχα εντός των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου τονίζεται ότι:

*«Ο θεός μας βρήκε να κρεμούμε στο καράβι την χαλκόδομη ἀγκυρα, το χαλινάρι της γοργής Αργούς. Δώδεκα μέρες πριν, το μεταφέραμε, μακριά από τον Ωκεανό, πάνω στην γης την έρημη την πλάτη, το πλεούμενό μας, που το είχαν σύρει στη στεριά, κατά τις συμβουλές μου. Κείνη την ώρα κι ο θεός ολόμονος εφάνη, την πρόσχαρη όψη παίρνοντας ανθρώπου».*⁵⁰

Εκτός από την περίπτωση της περιπέτειας των Αργοναυτών στη Λιβύη και την Τριτωνίδα λίμνη, κάποιες σχετικές ομοιότητες, μεταξύ του Απολλωνίου και άλλων αρχαίων συγγραφέων, φαίνεται να αναδύονται και σε συνάρτηση με την περίπτωση του χάλκινου γίγαντα Τάλου, τον οποίο συναντούν ο Ιάσωνας και οι σύντροφοί του στην Κρήτη (πριν φτάσουν στη Λιβύη). Ο Απολλώνιος τονίζει αφενός μεν, ότι αυτός ο γίγαντας ήταν ο τελευταίος εκπρόσωπος του χάλκινου γένους των ανθρώπων και αφετέρου το ότι ο θεός Δίας είχε χρησιμοποιήσει τον συγκεκριμένο μυθολογικό γίγαντα, προκειμένου να είναι φύλακας της Ευρώπης, την οποία είχε απάγει ο πατέρας των θεών και των ανθρώπων από την Αίγυπτο, φέρνοντάς την στην Κρήτη⁵¹.

Το πρωτότυπο κείμενο του Απολλωνίου Ρόδιου έχει ως ακολούθως εδώ:

«τοὺς δὲ Τάλως χάλκειος, ἀπὸ στιβαροῦ σκοπέλοιο

ῥηγνύμενος πέτρας, εἶργε χθονὶ πείσματ' ἀνάψαι,

1640 Δικταίην ὄρμοιο κατερχομένους ἐπιωγὴν:

τὸν μὲν χάλκειός μελιγενέων ἀνθρώπων

ρίζης λοιπὸν ἔοντα μετ' ἀνδράσιν ἡμιθέοισιν

Εὐρώπῃ Κρονίδης νήσου πόρεν ἔμμεναι σύρον,

τρὶς περὶ χάλκειοις Κρήτην ποσὶ δινεύοντα.

1645 ἄλλ' ἦτοι τὸ μὲν ἄλλο δέμας καὶ γυῖα τέτυκτο

χάλκεος ἠδ' ἄρρηκτος: ὑπαὶ δὲ οἱ ἔσκε τένοντος

σύριγγ' αἱματόεσσα κατὰ σφυρόν: αὐτὰρ ὃ τ' ἦγγε

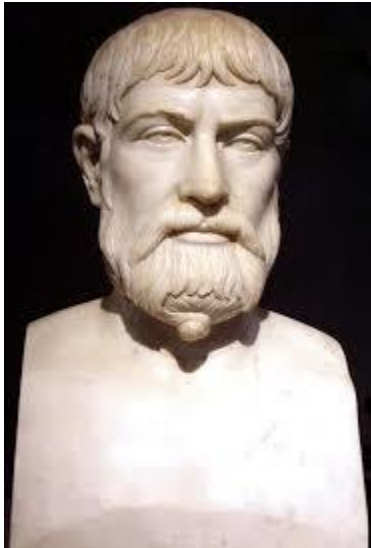
*λεπτὸς ὑμὴν ζωῆς ἔχε πείρατα καὶ θανάτοιο.»*⁵²

⁴⁹ Πίνδαρος, *Πυθιονίκος* 4, 25-39.

⁵⁰ Πίνδαρος, *Πυθιονίκος* 4, 25-39, μετάφραση Γ. Οικονομίδης, στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=4&page=16.

⁵¹ Απολλώνιου Ρόδιου, *Αργοναυτικά* 4, 1638-1648, μετάφραση Θ. Μαυρόπουλος, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, 2021, σελ. 268.

⁵² Απολλώνιου Ρόδιου, *Αργοναυτικά*, 4, 1638-1648.

Εικ.6 Απολλόδωρος. <https://images.app.goo.gl/8uJzMuL9Sr4PJ4QD7>

Στον Απολλόδωρο, θα παρατηρήσουμε ότι ο γίγαντας Τάλως, σε αντίθεση με ό, τι συμβαίνει με τον Σιμωνίδα και με τον Απολλώνιο, έχει μόνο μια φλέβα, η οποία συγκεκριμένα ξεκινούσε από τον αυχένα και έφτανε αντίστοιχα, ως τον αστράγαλο, όπου έκλεινε με ένα καρφί. Πέραν τούτου, είναι χαρακτηριστικό ότι, ακόμα και ο Απολλόδωρος δεν παύει να αναφέρεται στο ότι ο γίγαντας Τάλως, καθώς περιφερόταν στο νησί, πετούσε τεράστιες πέτρες στα πλοία που πλησίαζαν στην Κρήτη, όπως ακριβώς τον παρουσιάζει και ο Απολλώνιος να κάνει στην περίπτωση των Αργοναυτών.

Σε συνάρτηση με τις ομοιότητες με τον Όμηρο, αναφορικά με το ζήτημα περί του ύφους και του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί ο Απολλώνιος, αξίζει να τονιστεί το παράδειγμα της λέξης «βέλος» στο 4, 1659 (στο τέταρτο βιβλίο). Πιο συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια της αντιπαράθεσης των Αργοναυτών με τον γίγαντα Τάλω, ενώ ετοιμάζονται να αποβιβαστούν στην Κρήτη, αναλαμβάνει δράση η Μήδεια, ώστε να μπορέσουν οι Αργοναύτες να αντιμετωπίσουν και αυτόν τον αντίπαλο.

Σε μια τέτοια περίπτωση, η χρήση της λέξης «βέλος», με βάση και την ύπαρξη της πρόθεσης «υπέκ» που υπάρχει δίπλα της, έχει την έννοια της «πέτρας». Κάτι τέτοιο όμως είναι αντίστοιχο με την σύγκρουση ανάμεσα στον Οδυσσέα και τον Κύκλωπα Πολύφημο. Καθώς ο Κύκλωπας πετάει την τεράστια πέτρα ενάντια στον Οδυσσέα και το πλοίο του με τους συντρόφους του και τον ίδιο μέσα (τη στιγμή που οι τελευταίοι απομακρύνονται), παρατηρούμε και πάλι την χρήση από τον Όμηρο της λέξης «βέλος», όπου κι εδώ έχει την σημασία της πέτρας που βάλλεται εναντίον κάποιου. Το απόσπασμα μέσα από Οδύσσεια έχει ως ακολούθως: «ὄς καὶ νῦν πόντονδε βαλὼν βέλος ἤγαγε νῆα». Ο στίχος εδώ συγκεκριμένα σημαίνει: «ρίχνοντας πάνω μας βράχο τραχύ και μυτερό».⁵³

Ανάμεσα στις ομοιότητες των *Αργοναυτικών* του Απολλωνίου προς τον Όμηρο συμπεριλαμβάνονται μερικές συντακτικές δομές. Μέσω αυτών των συντακτικών δομών ο Απολλώνιος προβαίνει στην περιγραφή διαφόρων σκηνών, οι οποίες

⁵³Όμηρου, Οδύσσεια ι 495, μετάφραση Δ.Ν. Μαρωνίτης, στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=133&page=68.

καθιστούν συγχρόνως αντιληπτές ορισμένες αναλογίες με αντίστοιχα ομηρικά, λεξιλογικά και συντακτικά παραδείγματα.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, όπως προκύπτει και από παρατηρήσεις διαφόρων αρχαιότερων και νεότερων σχολιαστών, ο Απολλώνιος προβαίνει στην ουσία σε ένα είδος «μετεγγραφής» του Ομήρου. Ο όρος αυτός, μέσω της Ρητορικής, είχε από την αρχαιότητα την σημασία της μετάβασης και μιας σύντομης περίληψης, μέσα από την οποία, όμως, έχουμε την δυνατότητα να περάσουμε από ένα θέμα σε άλλο.

Τέλος, σε ιδεολογικό επίπεδο που είναι συναφές, πιο συγκεκριμένα, με τα κίνητρα του ταξιδιού των Αργοναυτών, τα Αργοναυτικά του Απολλωνίου έχουν ως αρχική τους αιτία περισσότερο στην οργή του Δία ως ανώτατου προστάτη των θεσμών. Μια οργή που οφείλονταν στο ανοσιούρημα των Αιολιδών που δεν είχαν τηρήσει τα αρχαία πατροπαράδοτα έθιμα, αναφορικά με την ταφή της σωρού του Φρίξου στην περιοχή της Κολχίδας. Μια τέτοια προσέγγιση, είναι ανάλογη με εκείνη στην Ιλιάδα του Ομήρου, όπου επίσης έχουμε να κάνουμε με ένα έπος οργής, συγκεκριμένα της οργής του Αχιλλέα, η οποία συγχρόνως μάλιστα τροφοδοτείται ακόμα περισσότερο από το Δία και την Θέτιδα⁵⁴.

3.2 Διαφοροποιήσεις του Απολλωνίου από άλλους συγγραφείς ως προς το ταξίδι επιστροφής των Αργοναυτών

Αναφορικά με το θέμα των διαφοροποιήσεων, μια περίπτωση που εδώ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, είναι αναμφίβολα εκείνη της Μήδειας. Η τελευταία, αν και όπως τονίστηκε και πιο πάνω, είναι μια νεαρή γυναίκα που διακρίνεται πολύ έντονα από το στοιχείο του παθιασμένου έρωτα για τον Ιάσονα, εντούτοις, είναι μια γυναίκα, που και στο τέταρτο βιβλίο των Αργοναυτικών τείνει να προβληθεί ως μια απλή, νέα, φοβισμένη κοπέλα. Κάτι τέτοιο αναμφίβολα, φέρνει την μορφή της σε αντίθεση με την ανάδειξη της ιδιότητας της ως μάγισσας στην αρχαία ελληνική τραγωδία.

Μια τέτοια εικόνα της Μήδειας εξάλλου, φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με την εικόνα της ηρωίδας, όπως προβάλλεται αυτή από τον Ευριπίδη στην ομώνυμη τραγωδία του. Υπό αυτό το πρίσμα, για παράδειγμα, δεν είναι τυχαία η χρήση των ακόλουθων λόγων από τον βασιλιά Κρέοντα στη *Μήδεια* του Ευριπίδη:

« 282 δέδοικά σ', οὐδὲν δεῖ παραμπίσχειν λόγους,

μή μοί τι δράσης παῖδ' ἀνήκεστον κακόν.

συμβάλλεται δὲ πολλὰ τοῦδε δείγματα·

285 σοφὴ πέφυκας καὶ κακῶν πολλῶν ἴδρις».

Με άλλα λόγια:

⁵⁴Γ. Βασίλαρος, «Επική σύμβαση και τεχνοτροπία στα Αργοναυτικά», στο *Αλεξανδρινή Μούσα Συνέχεια και νεωτερισμός στην ελληνιστική ποίηση*, επιμέλεια Φλώρα Π. Μανακίδου – Κωνσταντίνος Σπανουδάκης, πρόλογος Αντώνης Ρεγκάκος, Αθήνα: Gutenberg, 2008, σελ. 225

282 «Σε φοβάμαι —ποιος ο λόγος να υποκρίνομαι;

— φοβάμαι μην κάνεις κακό ανήκεστο στην κόρη μου.

Είναι πολλά που τρέφουν αυτόν μου τον φόβο:

285 Είσαι από τη φύση σου σοφή και κατέχεις τρόπους και τρόπους για να κάνεις το κακό.»⁵⁵.

Από την άλλη πλευρά όμως, για παράδειγμα, στον Απολλώνιο (4.1521 – 1522) παρατηρεί κανείς το ότι η Μήδεια και οι ακόλουθές της από την Κολχίδα, φεύγουν μακριά τρομαγμένες, όταν ο Μόψος δαγκώνεται από ένα φίδι⁵⁶. Οι στίχοι μέσα από το πρωτότυπο εδώ έχουν ως εξής:

«αἰ πᾶσαι κείνων ὀφίων γένος ἐβλάστησαν.
τῷ δ' ἄκρην ἐπ' ἄκανθαν ἐνεστηρίζατο Μόψος
λαιὸν ἐπιπροφέρων ταρσὸν ποδός: αὐτὰρ ὁ μέσσην
1520 κερκίδα καὶ μυῶνα, πέριξ ὀδύνησιν ἐλιχθείς,
σάρκα δακῶν ἐχάραζεν. ἀτὰρ Μήδεια καὶ ἄλλαι
ἔτρεσαν ἀμφίπολοι: ὁ δὲ φοίνιον ἔλκος ἄφασσεν
θαρσαλέως, ἔνεκ' οὗ μιν ὑπέρβιον ἄλγος ἔτειρεν.
σχέτλιος: ἦ τέ οἱ ἤδη ὑπὸ χροῖ' ὀύετο κῶμα
1525 λυσιμελές, πολλὴ δὲ κατ' ὀφθαλμῶν χέετ' ἀχλύς.»⁵⁷

Όμως σε άλλο σημείο, πάντα στο ίδιο βιβλίο, ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται και πάλι, πως οι μαγικές της δυνάμεις επιστρέφουν με δυναμικό τρόπο. Αυτό, για παράδειγμα, είναι εμφανές στην καταστροφή του μεγάλου χάλκινου γίγαντα Τάλου, που καταστρέφεται με μια ματιά της, όταν εκείνος προσπαθεί να καταστρέψει τους Αργοναύτες⁵⁸.

Έτσι, η εικόνα που έχουμε για αυτήν δεν αλλάζει· μάλλον διαφορετικές πτυχές τονίζονται για εκείνη, καθώς η αφήγηση κινείται μέσα από ένα ευρύ φάσμα δράσης και συναισθημάτων. Αυτό δεν σημαίνει ότι, όπως και με τον Ευριπίδη έτσι και στον Απολλώνιο δεν υφίσταται η ανάδειξη της δύναμης που διαθέτει η Μήδεια, ως μάγισσα. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ο Απολλώνιος τείνει να εξισορροπεί την ιδιότητα της αυτή με την εικόνα μιας νεαρής γυναίκας που μερικές φορές κάθε άλλο παρά είναι παντοδύναμη. Εδώ, όμως, είναι χαρακτηριστικό και κάτι άλλο: η Μήδεια στον Απολλώνιο δεν εκφράζει κάποιου είδους έντονο και μανιώδη θυμό, σε αντίθεση με ό, τι συμβαίνει με την Μήδεια του Ευριπίδη.⁵⁹

⁵⁵Ευριπίδη Μήδεια 282-285, μετάφραση Θ.Κ. Στεφανόπουλος, στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?page=6&text_id=10.

⁵⁶Απολλώνιου Ρόδιου Αργοναυτικά 1521-1522, μετάφραση Θ. Μαυρόπουλος, ο.π., σελ. 216

⁵⁷Απολλώνιου Ρόδιου, Αργοναυτικά 4, 1515-1525.

⁵⁸Απολλώνιου Ρόδιου, Αργοναυτικά 4, 1651-1688, μετάφραση Θ. Μαυρόπουλος, ο.π., σελ. 234

⁵⁹Hunter, ο.π., σελ. 167

Εικ.7 Μήδεια. <https://images.app.goo.gl/di2QxJpykQ6v3Ym2A>

Πέραν της περίπτωσης της Μήδειας, εδώ ακόμα, μπορούμε να δούμε, πως οι Αργοναύτες, ο Ιάσων και η Μήδεια κατά την διαδικασία του ταξιδιού της επιστροφής, αφότου επιτύχουν να περάσουν από τις Σειρήνες χάρις στο αρμονικό τραγούδι του Ορφέα, θα περάσουν με επιτυχία και από την Σκύλλα και την Χάρυβδη, τις Πλαγκτές και το Νησί του Ηλίου, καταλήγοντας στο νησί των Φαίακων. Ανάλογη πορεία αποτυπώνεται χαρακτηριστικά και στην περίπτωση της ομηρικής *Οδύσσειας*.

Πέραν αυτής της διαφοροποίησης, πάντα σε συνάρτηση με το ζήτημα των ομοιοτήτων του Ομήρου και του Απολλωνίου, αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο δεύτερος σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιεί περίπου τις ίδιες σκηνές με τον μεγάλο επικό ποιητή της αρχαϊκής εποχής. Στην προκειμένη περίπτωση, το στοιχείο αυτό καθίσταται εμφανές κυρίως στην περιγραφή της σκηνής του περάσματος από την Σκύλλα και τη Χάρυβδη, ενώ σε μεγάλο βαθμό, μπορούμε να το παρατηρήσουμε και στην περίπτωση του νησιού του Ήλιου.

Αυτό το στοιχείο εδώ μάλιστα, εκφράζεται εν μέρει μέσα και από την μίμηση εκ μέρους του Απολλωνίου και κάποιων εκφράσεων και λέξεων που μπορούμε να παρατηρήσουμε εντός του ίδιου του ομηρικού κειμένου, στη μ. ραψωδία. Ο Απολλώνιος πάντως δεν παύει, από την άλλη μεριά, να χρησιμοποιεί εν μέρει και ένα λεξιλόγιο επηρεασμένο από την αττική διάλεκτο κυρίως της κλασικής εποχής.

Σε σύγκριση, πάντως, με περιπτώσεις όπως εκείνη του Ομήρου, αλλά και άλλων προγενέστερων του Απολλωνίου συγγραφέων, ο συγγραφέας των *Αργοναυτικών* παρουσιάζει μια σημαντική διαφοροποίηση. Η τελευταία έχει σχέση με το γεγονός ότι οι ήρωες του προβάλλονται πιο ανθρώπινοι και περισσότερο προσιτοί στην καθημερινότητα. Αυτή η πιο ανθρώπινη και καθημερινή διάσταση που διακρίνει τους ήρωες του Απολλωνίου στο τέταρτο βιβλίο είναι συνεπής με το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό κλίμα της ελληνιστικής περιόδου. Ένα κλίμα δηλαδή, το οποίο πλέον δεν διακρίνεται τόσο πολύ από την διάσταση και προσέγγιση της ηρωολατρίας προηγούμενων αιώνων (όπως, μπορεί να ήταν, επί παραδείγματι, η αρχαϊκή περίοδος).

Αν και σαφέστατα δεν παύουν στα *Αργοναυτικά* να ενυπάρχουν στοιχεία που παραπέμπουν στην δραματικότητα ή ακόμα και στο τραγικό στοιχείο μερικές φορές,

όπως μας φανερώνει το περιεχόμενο του τέταρτου βιβλίου των *Αργοναυτικών*, αυτή η δραματικότητα συνδυάζεται με την ιλαρότητα.⁶⁰

Ο Απολλώνιος ζούσε πλέον σε μια εποχή και μια κοινωνία, όπου υφίστατο ένα είδος μεγαλύτερου κυνισμού, υποκειμενισμού και σχετικισμού, αναφορικά με αξίες προηγούμενων αιώνων.⁶¹ Εντούτοις δεν απουσιάζει από τα *Αργοναυτικά* η εξιδανίκευση των Αργοναυτών, του Ιάσονα και της Μήδειας, η οποία εκφράζονταν πριν την ελληνιστική περίοδο με την προβολή του ηρωισμού διαφόρων χαρακτήρων της μυθολογίας και των ιστοριών τους.

Η μη προσκόλληση του Απολλωνίου στην μη ηρωική διάσταση και προσέγγιση ως προς τους κεντρικούς χαρακτήρες του έργου του, ίσως, θα μπορούσε να θεωρηθεί ταυτόχρονα και δείγμα της τάσης του ατομικισμού που άρχιζε να προβάλλεται ολοένα περισσότερο κατά την διάρκεια της ελληνιστικής περιόδου. Ενός ατομικισμού, που είχε καλλιεργηθεί μέσα και από τις πολιτικές πραγματικότητες της εποχής του, πραγματικότητες δηλαδή, που ήταν συναφείς και με το ότι σε μεγάλο βαθμό πια είχε πάψει να υφίσταται αφενός μεν ο θεσμός της αρχαίας πόλης κράτους και συνακόλουθα είχε εκλείψει εν πολλοίς και ο ενεργός ρόλος των πολιτών στα κοινά και την άσκηση πολιτικής⁶².

Με άλλα λόγια, η ενασχόληση με τα κοινά, σε προηγούμενους αιώνες, όπως κατά την κλασική, αλλά και κατά την αρχαϊκή περίοδο, σε μεγάλο βαθμό είχε καλλιεργηθεί, μεταξύ άλλων, μέσα και από τις σχετικές αναφορές σε αρχαίους ήρωες της μυθολογίας, όπως μπορεί να ήταν ο Ηρακλής, ο Ιάσων, ο Θησέας, ο Αχιλλέας κ.λπ. Η θρησκευτική λατρεία διαφόρων ηρώων ήταν άλλο ένα σημαντικό εργαλείο, με το οποίο σφυρηλατούνταν ακόμα περισσότερο η ενότητα μεταξύ των πολιτών μιας πόλης κράτους. Η αναφορά στους μυθολογικούς ήρωες, με άλλα λόγια, ήταν κάτι που είχε επίσης πολιτικό χαρακτήρα⁶³. Η θρησκευτική λατρεία των ηρώων φυσικά είχε συνεχίσει να υφίσταται και κατά την ελληνιστική εποχή, όπως και στην εποχή του Απολλωνίου, εντούτοις όμως, ήταν κάτι που εν πολλοίς πλέον δεν είχε την πολιτική σημασία του παρελθόντος.

Με βάση την πρόθεση αυτή του Απολλωνίου να προβάλλει άτομα, όπως ο Ιάσωνας μέσα από πιο ανθρώπινο και καθημερινό πρίσμα, είναι δυνατόν να σημειωθεί ότι τα *Αργοναυτικά* του ανταποκρίνονται ουσιαστικά στα βασικά κριτήρια της ελληνιστικής ποιητικής θεωρίας που είχε προκύψει ειδικά μέσα από το έργο του Καλλίμαχου την εποχή εκείνη. Αυτό σημαίνει ότι, εν προκειμένω, υφίσταται ένα νεωτεριστικό έπος με αντιηρωικό τόνο, όπου παράλληλα συνυπάρχουν τα γνωρίσματα της λογιότητας, της διακειμενικότητας και της ποιητικής αυτοσυνειδησίας⁶⁴.

⁶⁰G.O. Hutchinson, *Η ελληνιστική ποίηση*, μετάφραση Λιάνα Χατζηκώστα, Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, 2007, σελ. 311

⁶¹W. Tatarkeiwicz, *Ancient Aesthetics*, Bristol: Thommes Press, 1999, σελ. 162

⁶²W.W. Tarn, *Στρατιωτικές και ναυτικές εξελίξεις στην ελληνιστική εποχή*, μετάφραση Δ.Ν. Παυλάκης, Αθήνα: Φόρμιγξ, 1998, σελ. 80

⁶³W. Burkert, *Αρχαία ελληνική θρησκεία: αρχαϊκή και κλασική εποχή*, μετάφραση Νικόλαος Π. Μπεζαντάκος και Αφροδίτη Αβαγιανού, επιμέλεια Νικόλαος Μπεζαντάκος, Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, 2015, σελ. 263.

⁶⁴Βασίλαρος, ο.π., σελ. 231

Αυτό δεν σημαίνει όμως πως τα *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου Ροδίου συμπίπτουν απόλυτα με την ποίηση του Καλλίμαχου, ειδικά, αν λάβει κανείς εδώ υπόψη του ότι, εν μέρει, φαίνεται να υφίσταται ένα είδος/στυλ αφήγησης στο εξεταζόμενο επικό ποίημα που αντιστοιχεί στο στυλ των λεγόμενων Κύκλιων επών – ένα στυλ δηλαδή συνεχούς αφήγησης που είχε απορρίψει ο Καλλίμαχος. Αυτό δεν σημαίνει πως τα *Αργοναυτικά* δεν παρουσιάζουν σαφέστατα επιρροή από την Καλλιμάχεια ποίηση, αν λάβουμε υπόψη μας, ειδικότερα, την χρήση των λεγόμενων «αιτίων»⁶⁵.

Πέραν όλων των παραπάνω, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι, σε σύγκριση με την υπάρχουσα παράδοση, αναφορικά με την ιστορία των Αργοναυτών, κατά την φυγή τους από την Κολχίδα και την επιστροφή τους στην πατρίδα, μια πρώτη σημαντική διαφοροποίηση του Απολλωνίου, με την προγενέστερη παράδοση έχει να κάνει με το ότι ο ίδιος περιγράφοντας την αρπαγή του Χρυσόμαλλου Δέρατος⁶⁶, τονίζει πως η παράδοση του δέρατος γίνεται μετά από την φυγή της Μήδειας.

Σε αντίθεση με ό, τι συμβαίνει στον Φερεκύδη, στην περίπτωση του Απολλωνίου του Ροδίου, αναφορικά με την σχετική ιστορία, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι ο Ιάσων, ενώ έχει δώσει στη Μήδεια υπόσχεση ότι, παίρνοντάς την μαζί του στην Ελλάδα, πρόκειται να την παντρευτεί (όπως βλέπουμε συγκεκριμένα στους στίχους 92-108), η Μήδεια είναι εκείνη που πρώτα αποκοιμίζει τον δράκοντα, ενώ παράλληλα μια υπηρέτριά της ρίχνει στα μάτια του φιδιού ένα κράμα από μαγικά βότανα. Την ίδια στιγμή η Μήδεια τραγουδά. Ο Ιάσων τότε αρπάζει από τη βελανιδιά το Χρυσόμαλλο Δέρας και στη συνέχεια μαζί με την Μήδεια επιστρέφουν στην Αργώ και εγκαταλείπουν οριστικά το ιερό δάσος του θεού Άρη.

Στην συνέχεια και ενώ ξεκινάει η καταδίωξη των Αργοναυτών από τους Κόλχους, ο Απολλώνιος στα *Αργοναυτικά* δεν επιφυλάσσει κάποια ιδιαίτερη δράση από την μεριά του ίδιου του βασιλιά Αιήτη, ο οποίος απλά είναι πάνω σε ένα άρμα που του χάρισε ο θεός Ήλιος, κρατώντας ένα μακρύ κοντάρι και μια μεγάλη ασπίδα. Αντίθετα, ο Διονύσιος ο Σικελιώτης⁶⁷, όπως και ο Διονύσιος ο Μιλήσιος παρουσιάζουν στα δικά τους κείμενα τον Αιήτη να είναι και ο ίδιος ιδιαίτερα δραστήριος⁶⁸.

Πιο συγκεκριμένα, είναι χαρακτηριστικό πως και στις δύο περιπτώσεις αυτών των συγγραφέων, ο Αιήτης καταδιώκει το πλοίο των Αργοναυτών και μάλιστα το προφταίνει. Σε κάποιο σημείο μάλιστα, γίνεται μάχη ανάμεσα στις δύο μεριές, με αποτέλεσμα, οι μεν Κόλχοι να παραταχτούν με ακρίβεια απέναντι στους Αργοναύτες, ενώ ο ίδιος ο Αιήτης, ο οποίος επίσης συμμετέχει ενεργά στην μάχη επιφέρει το θάνατο του Αργείου Ίφι που ήταν γιος του Σθένελου και αδερφός του Ευρυσθέα και που πιο πριν μάλιστα είχε κατανικήσει τους δύο ιππείς από την Κολχίδα, οι οποίοι συνόδευαν το βασιλιά Αιήτη. Βέβαια, είναι ενδεικτικό εδώ το γεγονός ότι και ο Απολλώνιος, στα πλαίσια του τρίτου βιβλίου παρουσιάζει έναν βασιλιά Αιήτη, ο οποίος δεν παύει, γενικώς να διακρίνεται από στοιχεία, όπως αυτό της στρατιωτικής γενναιότητας και

⁶⁵A. Rengakos, “Die Argonautica und das Kyklische Gedicht”. Bemerkungen zur epischen Erzähltechnik”, στο A. Bierl / A. Schmitt / A. Willi, *Antike Literatur στο neuer Deutung*, Lipsia: K.G. Saur Munchen, 2004, σελ. 290.

⁶⁶Απολλώνιου Ροδίου *Αργοναυτικά*, 4, 1-211.

⁶⁷Διόδωρος Σικελιώτης, *Ιστορική Βιβλιοθήκη – Βίβλος Δωδεκάτη, Τόμος 8ος*, εισαγωγή, μετάφραση σχόλια Φιλολογική Ομάδα Κάκτου, Αθήνα: Κάκτος, 1998, σελ. 148.

⁶⁸Διονύσιος ο Μιλήσιος, FGrHist 32 10a-b.

ικανότητας. Μιας ικανότητας, η οποία στο τρίτο του βιβλίο παρουσιάζεται να φέρνει σε δύσκολη και επικίνδυνη θέση τους Αργοναύτες, εξαιτίας ειδικά της απουσίας πλέον από τις τάξεις τους του Ηρακλή⁶⁹.

Αναφορικά με την περίπτωση των στίχων 189-235, όπου υπάρχουν κάποια στοιχεία από την φυγή των Αργοναυτών, του Ιάσονα και της Μήδειας από την Κολχίδα, είναι χαρακτηριστικό, ότι ήδη από τον προηγούμενο αιώνα, ο Vian είχε επισημάνει πως ο Απολλώνιος μάλλον είχε χρησιμοποιήσει μια προγενέστερη πηγή. Αυτή η πηγή θα απηχούσε μια σκηνή πολεμικής αναμέτρησης ανάμεσα στον βασιλιά Αιήτη και τον Ιάσονα. Παράλληλα, τονίζεται ότι η ύπαρξη αυτής της πηγής δεν είναι βέβαιη, ενώ από την άλλη μεριά, η πιθανότητα η πηγή αυτή να ταυτιζόταν με τον 4^ο Πυθιόνικο του Πινδάρου, θα πρέπει μάλλον να αποκλειστεί⁷⁰. Κι αυτό δεδομένου, ότι στον 4^ο Πυθιόνικο, στα πλαίσια της εν λόγω αυτής αναμέτρησης όπου συμμετέχει ο Ιάσων, ο βασιλιάς Αιήτη δεν συμμετέχει καν.

Η σκηνή της κλοπής του Χρυσόμαλλου Δέρατος και της φυγής από την γη της Κολχίδας προβάλλεται ως ακολούθως στα πλαίσια του εν λόγω Πυθιόνικου:

«μακρά μοι νεῖσθαι κατ' ἀμαξιτόν· ὄρα

[επωδ. 1α] γὰρ συνάπτει καί τινα οἶμον ἴσαμι βραχύν·

πολλοῖσι δ' ἄγῃμαι σοφίας ἐτέροις.

κτεῖνε μὲν γλαυκῶπα τέχναις ποικιλόνωτον ὄφιν, ὃ Ἄρκεσίλα,

κλέψεν τε Μήδειαν σὺν αὐτᾷ, τὰν Πελῖαο φονόν·»⁷¹

Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπὸ τῆς μιᾶς μεριᾶς, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι ὁ Ιάσωνας καὶ οἱ Αργοναυτεὶς του, ὡς πρὸς τὸ θέμα περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τους ἀπὸ τὴν Κολχίδα, στὸ ἔργο τοῦ Απολλωνίου, πρόκειται νὰ τεθοῦν ἐνώπιον τοῦ διλήματος ἐκείνου ποὺ ἔχει σχέση με τὸν τρόπο ἐπιστροφῆς τους πίσω στὶς πατρίδες τους. Μέσω καὶ τῆς σχετικῆς προφητείας τοῦ μάντη Φινέα, εἶναι ἐνδεικτικὸ ὅτι προβάλλεται ἡ προοπτικὴ ἐνὸς ἐπικίνδυνου θαλασσινοῦ ταξιδιοῦ, στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο ὅμως δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο. Ὁ τελευταῖος, ἐν προκειμένῳ, ἐξιστορεῖ ὅτι ἡ ἐπιστροφή τῶν Αργοναυτῶν οὐσιαστικὰ εἶχε ἐπιτευχθεῖ με τὴν πορεία ποὺ εἶχαν ἀκολουθήσει ἀρχικὰ, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Μαγνησία⁷².

Αναφορικά με τὸ ζήτημα τῆς πορείας τῶν Αργοναυτῶν κατὰ τὸ ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς τους ἀπὸ τὴν Κολχίδα, ὁ Απολλώνιος ἐπισημαίνει χαρακτηριστικὰ τὰ ἀκόλουθα στὸ τέταρτο βιβλίο τῶν Αργοναυτικῶν:

«ἔστιν γὰρ πλόος ἄλλος, ὃν ἀθανάτων ἱερῆςπέφραδον, οἱ Θήβης Τριτωνίδος ἐκγεγάασιν. οὐπὼ τείρεα πάντα, τὰ τ' οὐρανῶ εἰλίσσονται, οὐδέ τί πω Δαναῶν ἱερὸν γένος ἦεν ἀκοῦσαιπευθομένοις: οἶοι δ' ἔσαν Ἀρκάδες Ἀπιδανῆες, Ἀρκάδες, οἱ καὶ πρόσθε

⁶⁹ Απολλώνιου Ρόδιου (2021). *Τα Αργοναυτικά*, βιβλίο Γ', στ. 1232 -1234, μετάφραση Θεόδωρος Μαυρόπουλος, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, σελ. 166.

⁷⁰ Vian, *ApolloniosdeRhodes, Argonautiques*, translated by E. Delage, Volume 1 -3, Paris, 1981, σελ. 7

⁷¹ Πίνδαρος, *Πυθιόνικος Δ'*, στίχοι 247-250, μετάφραση Γ. Οικονομίδης, στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=4&page=25.

⁷² Ἡρόδοτος, FGrHist 31 10.

σεληναίης ὑδέονταιζώειν, φηγὸν ἔδοντες ἐν οὖρεσιν. οὐδὲ Πελασιγίχθων τότε κυδαλίμοισιν ἀνάσσετο Δευκαλίδησιν, ἡμὸς ὅτ' Ἡερίη πολυλήιος ἐκλήιστο, μήτηρ Αἴγυπτος προτερηγενέων αἰζήων, καὶ ποταμὸς Τρίτων ἡύρροος, ᾧ ὑπο πᾶσα ἄρδεται Ἡερίη: Διόθεν δέ μιν οὐποτε δευειδῶμβρος: ἄλις προχοῆσι δ' ἀνασταχούουσιν ἄρουραι». ⁷³

Με ἄλλα λόγια,

«υπάρχει κάποιο ἄλλο θαλασσινό ταξίδι, για το οποίο είχαν μιλήσει οι ιερεῖς των αθανάτων θεῶν, οι γεννημένοι ἀπὸ τὴν Τριτωνίδα Θήβα. Ἀκόμη τότε, το γένος των Δαναῶν δεν μπορούσε να ἀκούσει, ὅταν ρωτούσε για τους ἀστερισμούς που στριφογυρίζουν στον ουρανό. Υπήρχαν μόνο οι Ἀπιδάνεις Ἀρκάδες που λέγεται, ὅτι βρίσκονταν στη ζωὴ πρωτότερα και ἀπὸ το φεγγάρι και ἔτρωγαν βελανιδόκαρπο μέσα στα βουνά. Ἡ χώρα των Πελασγῶν τότε δεν κυβερνιόταν ἀπὸ τους δοξασμένους ἀπογόνους του Δευλακίωνα, τότε που ἦταν φημισμένη στον κόσμον ἡ πολυχώραφη Ἡερία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ μητέρα των παλαιότερων δραστήριων ἀνθρώπων και ὁ ὁμορφρέματος ποταμὸς Τρίτωνας, που ποτίζει με τα νερά του ὁλόκληρη τὴν χώρα...».

Ὡστόσο, ἕνας ἄλλος ἀρχαῖος συγγραφέας, ὁ Ἀρτεμίδωρος ἀπὸ τὴν Ἐφεσο, πιστεύει πως αὐτὴ ἡ προσέγγιση ἀπὸ μέρους του Ἐκαταίου κάθε ἄλλο παρά ἴσχυε. Ὁ Ἀρτεμίδωρος ἦταν τῆς ἀποψῆς ὅτι ὁ ποταμὸς Φάσις δεν ἐνώνεται καν με κάποια θαλάσσια ἔκταση, ἀλλὰ πως «ἀνηφορίζει» πρὸς τα βουνά. Το ἔργο του ἴδιου του Ἀρτεμίδωρου, βέβαια, δεν σώζεται στις μέρες μας, εἶναι ὅμως χαρακτηριστικό, ὅτι ἀνάλογες πληροφορίες σχετικά με τὴν περίπτωση του ποταμοῦ Φάσι, δίνονται ἀπὸ τον Στράβωνα στα Γεωγραφικά του. Ἀναφέρει, συγκεκριμένα, τα ἀκόλουθα:

«Καὶ ἡ λοιπὴ δὲ Κολχίς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ ἡ πλείων ἐστὶ· διαρρεῖ δ' αὐτὴν ὁ Φᾶσις, μέγας ποταμὸς ἐξ Ἀρμενίας τὰς ἀρχὰς ἔχων, δεχόμενος τὸν τε Γλαῦκον και τὸν Ἴππον ἐκ τῶν πλησίον ὄρων ἐκπίπτοντας· ἀναπλεῖται δὲ μέχρι Σαραπανῶν ἐρύματος δυναμένου δέξασθαι και πόλεως συνοικισμὸν, ὅθεν πεζεύουσιν ἐπὶ τὸν Κῦρον ἡμέραις τέτταρσι δι' ἄμαξιτοῦ. ἐπίκειται δὲ τῷ Φάσιδι ὁμώνυμος πόλις, ἐμπόριον τῶν Κόλχων, τῇ μὲν προβεβλημένη τὸν ποταμὸν τῇ δὲ λίμνην τῇ δὲ τὴν θάλατταν.» ⁷⁴

Μάλιστα, και ὁ Ερατοσθένης ἀπὸ τὴ δικὴ του πλευρά, ἦταν τῆς ἴδιας ἀποψῆς, με βάση το βιβλίο του *Γεωγραφικά* (και δη με βάση το τρίτο βιβλίο των Γεωγραφικῶν του). Στο συγκεκριμένο βιβλίο ὁ Ερατοσθένης ὡς πρὸς αὐτὸ το θέμα παραπέμπει και στον ἴδιο τον Ἀρτεμίδωρο. Ἐδῶ θα πρέπει να τονιστεῖ, μάλιστα, ὅτι, καθὼς οὔτε το ἔργο του Ερατοσθένη σώζεται, ὡς πρὸς τὴν συγκεκριμένη πληροφορία, για ἄλλη μια φορά, ἡ βασικὴ μας πηγή εἶναι ὁ Στράβων ⁷⁵.

Με τὴν περίπτωση, ἐν τῷ μεταξύ τῆς πορείας του ποταμοῦ Φάσι ἀσχολεῖται και ὁ Τιμάγητος στο πρῶτο του βιβλίο *Περὶ λιμένων* ⁷⁶. Πιο συγκεκριμένα, διευκρινίζει, πως αὐτὸς ὁ ποταμὸς, ὅπως ἐπίσης και ὁ Ἴστρος (με ἄλλα λόγια, ὁ Δούναβης, ὅπως ὀνομαζόταν στην ἀρχαιότητα), κατηφορίζει ἀπὸ τα λεγόμενα Κελτικά ὄρη και πως στην συνέχεια καταλήγει στην λεγόμενη λίμνη των Κελτῶν. Ἐπισημαίνει, πως το ρεῦμα του ποταμοῦ, στη συνέχεια, διαχωρίζεται στα δύο, το ἕνα ρεῦμα εἰσχωρεῖ στην

⁷³ Ἀπολλόνιου Ρόδιου, *Τα Ἀργοναυτικά*, 4, 259 - 270

⁷⁴ Στράβωνος *Γεωγραφικά*, 11.2.17

⁷⁵ Berger H., (1964). *Die geographischen fragmente des Eratosthenes*, Amsterdam: Meridian Publishστοg, σελ. 88

⁷⁶ Τιμάγητος, *Περὶ λιμένων*, ἀπ. 1 FHG 4.519

θάλασσα του Εύξεινου Πόντου και το άλλο ρεύμα αντίστοιχα καταλήγει στην θάλασσα των Κελτών. Η τελευταία φαίνεται πως πρέπει να ήταν η βορειοδυτική Μεσόγειος. Ο Τιμάγητος, συνεχίζοντας, λέει ακόμα εδώ ότι στην πορεία οι Αργοναύτες, καθώς βγήκαν σε αυτή τη θάλασσα, έπλευσαν νότια προς το Τυρρηνικό πέλαγος, κατά μήκος των δυτικών ιταλικών ακτών.⁷⁷ Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα, πως σε αντίθεση με τον Εκαταίο το Μιλήσιο, τον Αρτεμίδωρο και τον Ερατοσθένη, ο Απολλώνιος επρόκειτο να ακολουθήσει αυτήν την περιγραφή και εκδοχή του Τιμάγητου.

4. Οι ποιητικοί τρόποι του Απολλωνίου Ροδίου

4.1 Ύφος και γλώσσα

Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον να εξετάσουμε τη συνολική εντύπωση που προκαλούν τα *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου εξ επόψεως ύφους και γλώσσας. Το ποίημα περικλείει ποικιλία τόνου και ύφους εφάμιλλη με την ποικιλία των λογοτεχνικών ειδών που ο ποιητής είχε ως έμπνευση για το έργο του. Εύκολα μπορεί ο αναγνώστης να διακρίνει ότι κυριαρχεί το ομηρικό ύφος.

Είναι αδύνατο να διαβάσει κανείς μερικές εκατοντάδες γραμμές, χωρίς να νιώθει, ότι πρόκειται για ένα διαφορετικό είδος γραφής. Αν και κάθε προσπάθεια κατηγοριοποίησης ενός αρχαίου συγγραφέα μπορεί να είναι μάταιη, ίσως η λέξη που αποτελεί την επιτομή του Αλεξανδρινού ποιητή είναι η απέραντη ποικιλία του. Το περιεχόμενο του τέταρτου βιβλίου των *Αργοναυτικών* είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Οι δύο πρώτες γραμμές μπορεί να παραπέμπουν στα προοίμια τόσο της *Ιλιάδας* όσο και της *Οδύσσειας*, αλλά ο τόνος δεν παραμένει ομηρικός για πολύ στην πορεία του έργου⁷⁸. Αυτό το στοιχείο εξάλλου αποτυπώνεται αντίστοιχα στα πλαίσια του τέταρτου βιβλίου που μας απασχολεί περισσότερο εδώ.

Ο ποιητής, προχωρώντας στην κυρίως αφήγηση, μιλά σε πρώτο πρόσωπο, κάτι που ο Όμηρος κάνει σπάνια. Ένα παράδειγμα, χρήσης του πρώτου προσώπου στο 4^ο βιβλίο των *Αργοναυτικών* είναι το ακόλουθο παράδειγμα:

«τούνεκ' ἐγὼ πᾶσαν μὲν ἀπ' ἐλπίδα φημί

κεκόφθαιναυτιλῆς νόστου τε.

δαημοσύνην δέ τις ἄλλοςφαίνοι ἐήν:

πάρα γάρ οἱ ἐπ' οἴηκεσσι θαάσσεινμαιομένῳ κομιδῆς.

ἀλλ' οὐ μάλα νόστιμον ἦμαρΖεὺς ἐθέλει καμάτοισιν ἐφ' ἡμετέροισι τελέσσαι.'

ᾧς φάτο δακρυόεις: σὺν δ' ἔννεπον ἀσχαλόωντιῶσσοι ἔσαν νηῶν δεδαημένοι:

⁷⁷Τιμάγητος, *Περὶ λιμένων*, απ. 1 FHG 4.519

⁷⁸R.J. Clare, *The Path of the Argo: Language, Imagery and Narrative στο the Argonautica of Apollonius Rhodius*, Cambridge: Cambridge University Press, 2002, σελ. 70.

ἐν δ' ἄρα πᾶσινπαχνώθη κραδίη, χύτο δὲ χλόος ἀμφὶ παρειάς.οἶον δ' ἀψύχοισιν εἰκό
τες εἰδώλοισινἀνέρες εἰλίσσονται ἀνὰ πτόλιν,

ἢ πολέμοιοῦ ἰομοῖο τέλος ποτιδέγμενοι, ἢ ἐτιν' ὄμβρονᾶσπετον,

ὅς τε βοῶν κατὰ μυρία ἔκλυσεν ἔργα,

ἢ ὅταν αὐτόματα ζόανα ῥέη ἰδρώονταἰμάτι,

καὶ μυκαὶ σηκοῖς ἐνὶ φαντάζωνται,

ἢ καὶ ἠέλιος μέσφ ἡματι νύκτ' ἐπάγησινουρανόθεν,

τὰ δὲ λαμπρὰ δι' ἠέρος ἄστρα φαεῖνοι». ⁷⁹

Ὡς ἓνα σημεῖο ο Απολλώνιος φαίνεται να εἶναι κάπως διχασμένος για το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει η αφήγησή του. Ο τρόπος θυμίζει Πίνδαρο και λυρική ποίηση. Αυτό δεν διαρκεί για πολύ. Μια μεγάλη σύνθετη πρόταση εισάγει και τονίζει τον θυμό που νιώθει ο Αιήτης για αυτό που έχει συμβεί. Στη συνέχεια, η ἔμφαση μεταφέρεται στον φόβο της Μήδειας. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται για να το περιγράψει είναι, με ἓναν αρκετά ἔντονο τρόπο, ζωντανή και ἄμεση. Ο Απολλώνιος το κατορθώνει αυτό χρησιμοποιώντας σύντομες φράσεις και εμπλοκή για να επιταχύνει την αφήγησή, αλλά, ταυτόχρονα, γεμάτη υπαινιγμούς, περίπλοκη σειρά λέξεων και πλούσια ευφωνία ⁸⁰.

Η Μήδεια παίρνει την απόφαση να αφήσει την Κολχίδα, τον πατέρα της και την οικογένειά της. Δεν είναι τυχαίο ότι χρησιμοποιεί ευθύ λόγο για να σηματοδοτήσει την αποφασιστικότητά της εκείνη τη στιγμή. Τα λόγια της ἔχουν την μορφή και την ιδιότητα αφιερωτικού επιγράμματος, καθώς αφήνει πίσω της μια τούφα μαλλιά για τη μητέρα, την αδερφή και την οικογένειά της. Στο σημαντικό αυτό σημεῖο, μια απροσδόκητη παρομοίωση διακόπτει την αφήγησή, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον περισσότερο στη νοητική της κατάσταση παρά στις πράξεις της, προτού ολοκληρώσει τη λαθραία απόδρασή της, που περιγράφεται στο γρήγορο ὕφος του Απολλωνίου ⁸¹.

Μια εκπληκτική και αρκετά παράξενη παρέμβαση με τη μορφή προφορικού μονολόγου από την πλευρά της θεάς Σελήνης αλλάζει τον τόνο, για ἄλλη μια φορά, πριν τελειώσει η απόδραση της Μήδειας και η συνένωσή της με τους Αργοναύτες. Αν και το ἄνοιγμα του τέταρτου βιβλίου είναι ἓνα ιδιαίτερα εντυπωσιακό κομμάτι αφήγησής, παρατηρεῖ κανείς, ὅτι ο τρόπος εξιστόρησής σε ἄλλα τμήματα του συγκεκριμένου βιβλίου μπορεί να παράγει παρόμοια αποτελέσματα. Δηλαδή, μπορεί να προξενήσει ἀνάλογα συναισθήματα ενδιαφέροντος και αγωνίας στον αναγνώστη. Ο Απολλώνιος αλλάζει συνεχώς τη γραφή του, με σκοπό να τραβήξει την προσοχή του αναγνώστη του ⁸².

Εδώ είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά του στυλ αυτού, τα οποία δίνουν την δυνατότητα στον Απολλώνιο να τα ακολουθεῖ ως εξής:

- ❖ Οι παρομοιώσεις περιέχουν μερικές από τις καλύτερες εἰκόνες του ποιήματος (167-170) και συγκρίσεις.

⁷⁹Απολλώνιου Ρόδιου, *Αργοναυτικά*, 4, 1272 - 1287

⁸⁰Ο.π., σελ. 76

⁸¹J.J. Clauss, *The Best of the Argonauts: The redemptioin of the epic hero στο Book of Apollonius' Argonautica*, Berkeley CA: University of California Press, 1993, σελ. 133

⁸²Ο.π., σελ. 141

- ❖ Τα αφηγηματικά αποσπάσματα μπορούν να κινηθούν με καλό ρυθμό, ειδικά όταν φυσάει ένα ζωνρό αεράκι (885), και η Αργώ έτσι κινείται κατά μήκος της ακτής (922).
- ❖ Τα επιθέματα χρησιμοποιούνται με φειδώ, εμφανίζονται μόνο εάν το περιεχόμενό τους είναι σχετικό με το πλαίσιο. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για το άνοιγμα του τέταρτου βιβλίου.
- ❖ Το όχημα είναι η παραδοσιακή ομηρική γλώσσα, αλλά οι τύποι συχνά συντομεύονται και η ακριβής επανάληψη ολόκληρων στίχων είναι πολύ σπάνια.
- ❖ Η κομψή παραλλαγή της έκφρασης είναι ο σταθερός στόχος, ο οποίος συχνά τονίζεται και διακοσμείται από στοιχεία, όπως είναι η συναίνεση. Εδώ, ωστόσο, μπορούμε να παρατηρήσουμε και την αλλοίωση, την εμπλοκή και την περίτεχνη σειρά λέξεων.⁸³

Πέραν όμως, των πέντε παραπάνω βασικών γνωρισμάτων, αναφορικά με το ύφος, είναι δυνατόν να λάβουμε υπόψη μας και μια σειρά από άλλα σημαντικά στοιχεία. Για παράδειγμα, τα αποσπάσματα που υποδηλώνουν το πέρασμα του χρόνου, («ήταν η εποχή που...» - παραδοσιακό χαρακτηριστικό του «παλαιού έπους») αναπτύσσονται σε υψηλό βαθμό και γίνονται ισχυρά περιγραφικά αλλά ακόμα και υπαινικτικά χαρακτηριστικά, που ξεχωρίζουν κάπως από την κύρια αφήγηση⁸⁴. Η αφηγηματική δομή συχνά δείχνει ακριβή προσοχή στη λεπτομέρεια, στη χρήση της, για παράδειγμα, στη σύνθεση του δακτυλίου, στη χρήση παρεκκλίσεων και, γενικά, της υπαινικτικής φύσης της έκθεσής της. Ο αναγνώστης πρέπει συχνά να θυμάται, λέξεις, φράσεις και πράξεις που χωρίζονται με κάποια απόσταση στο ποίημα: σκηνές και ακολουθίες που εξαρτώνται η μία από την άλλη πραγματικά και συναισθηματικά. Τα *Αργοναυτικά* είναι, λοιπόν, ένα ποίημα που πρέπει να διαβαστεί αργά και προσεκτικά, για να εκτιμηθεί η πλήρης απήχυσή του⁸⁵.

4.2 Διακειμενικότητα

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των *Αργοναυτικών* είναι ο τρόπος που χρησιμοποιούνται οι υπαινιγμοί σε άλλα κείμενα. Στην πραγματικότητα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για ένα μέσο επέκτασης του ποιητικού κειμένου των Αργοναυτών επειδή οδηγούν τον αναγνώστη είτε να διαβάσει είτε να ανακαλέσει άλλα έργα προκειμένου να διασταυρώσει τα λεγόμενα. Ένα σημαντικό παράδειγμα της διακειμενικότητας είναι η επίδραση που είχαν τα *Αργοναυτικά* σε άλλους ποιητές.

Αντίθετα, υπάρχουν στιλιστικά γνωρίσματα που λειτουργούν στο γενικότερο επίπεδο, προσθέτοντας έναν ιδιαίτερο τόνο σε όλο το ποίημα. Για παράδειγμα, μια ορισμένη επική αντικειμενικότητα διαπερνά τα *Αργοναυτικά*. Καταλαβαίνουμε τα συναισθήματα των χαρακτήρων με τη συμμετοχή μας στις ενέργειές τους, παρά μέσω σχολίων από την πλευρά του ποιητή. Η εσωτερική αναταραχή της Μήδειας πριν γνωρίσει τον Ιάσονα

⁸³Clare, ο.π., σελ. 76.

⁸⁴Clare, ο.π., σελ. 81.

⁸⁵Clare, ο.π., σελ. 83.

αποτελεί, φυσικά, εξαίρεση σε αυτή τη γενίκευση και αυτό προσθέτει στην ένταση των μεσαίων αποσπασμάτων του τρίτου βιβλίου. Η συνήθης αντίδραση των Αργοναυτών σε δραματικά γεγονότα, ωστόσο, είναι θάμβος - κατάπληξη, έκπληξη, απλά στην αρχή και στη συνέχεια με τη δράση.⁸⁶

Το ποίημα του Απολλωνίου δεν είναι χωρίς χιούμορ· η δράση στη Λήμνο είναι σκανδαλώδης και ζωηρή, ο Ηρακλής, ο μεγάλος ήρωας κωπηλατεί τόσο δυνατά που σπάει το κουπί του, οι θεές στην αρχή του τρίτου βιβλίου αλληλοεπιδρούν και σχεδιάζουν με απολαυστικό κυνισμό, ο παράξενος ντόπιος, πνεύματα που συναντά ο Ιάσοντας στην έρημο της Λιβύης που τον αντιμετωπίζουν με καλό χιούμορ και φιλική ειρωνεία. Ένα άλλο χαρακτηριστικό που διακρίνει το ποίημα του Απολλωνίου, είναι ο τρόπος με τον οποίο οι χαρακτήρες του εκφράζονται άμεσα. Κάτι τέτοιο όμως μπορούμε να αντιληφθούμε ότι συμβαίνει στα πλαίσια και του τέταρτου βιβλίου των *Αργοναυτικών*⁸⁷.

Οι λόγοι έχουν ένα είδος κομψότητας που φαίνεται τυπικά ελληνιστική και διακριτικά διαφορετική από τα ομηρικά παραδείγματα. Τείνουν να είναι πιο σφιχτά οργανωμένα, πιο σύντομα, πιο επείγοντα σε ρυθμό, υπαινικτικά και ρητορικά, που απευθύνονται σε εξελιγμένο λογοτεχνικό κοινό. Αυτές, λοιπόν, είναι μερικές από τις παραλλαγές στον τόνο και τα στιλιστικά γνωρίσματα που διαπερνούν ολόκληρο το ποίημα, στο οποίο όλα προκύπτουν από τη συνεχή αναζήτηση του ποιητή για διαφορετικούς ποιητικούς τόνους και μια ελληνιστική χαλάρωση της αρχαίας επικής ποίησης⁸⁸.

Η κεντρική ποιητική τεχνική του Απολλωνίου είναι η δημιουργική αναμόρφωση του Ομήρου. Ενώ ο ελληνιστής ποιητής προσπαθεί να αποφύγει την επαναληπτικότητα που χαρακτηρίζει το αρχαϊκό έπος, ο Όμηρος είναι η κύρια καθοριστική επιρροή σε κάθε πτυχή του ποιήματος, από τις λεπτομέρειες της γλώσσας μέχρι τα αφηγηματικά μοτίβα μεγάλης κλίμακας, τον υλικό πολιτισμό και την τεχνολογία (π.χ. που είναι σε γενικές γραμμές «ομηρική»⁸⁹).

Αυτό είναι πιο εμφανές π.χ. στον Κατάλογο Αργοναυτών που αντιστοιχεί στον Κατάλογο των πλοίων του Ομήρου, η περιγραφή του μανδύα που φοράει ο Ιάσοντας για να συναντήσει την Υψιπύλη, που αντιστοιχεί στην Ασπίδα του Αχιλλέα, τη συνάντηση της Ήρας, της Αθηνάς και της Αφροδίτης στον Όλυμπο. Στην αρχή του τρίτου βιβλίου, όπου βρίσκει πολλούς προδρόμους στον Όμηρο, τις σκηνές στο παλάτι του Αιήτη, που αντιστοιχούν στις σκηνές της Οδύσσειας στη Σχερία, και το ταξίδι στη δυτική Μεσόγειο, που αντιστοιχεί στις περιπέτειες του Οδυσσέα στο δρόμο για το σπίτι. Αυτές οι σκηνές λειτουργούν αντιθετικά: το ομηρικό «πρότυπο» είναι το βασικό κείμενο με το οποίο αναδεικνύεται αυτό που είναι σημαντικά διαφορετικό στο μεταγενέστερο ποίημα⁹⁰.

⁸⁶M. Cambell, “Composition, language and style, meter and prosody”, στο *A Commentary on Apollonius Rhodius Argonautica III, 1 – 471*, Leiden/New York: Brill, 2010, σελ. 416

⁸⁷Bulloch, ο.π., σελ. 144

⁸⁸Ο.π., σελ. 144

⁸⁹Ο.π., σελ. 145

⁹⁰M. Fantuzzi, *Ο Ελικώνας και το Μουσείο: η Ελληνιστική ποίηση από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου έως την εποχή του Αυγούστου*, μετάφραση Δήμητρα Κουκουζίκα και Μαρία Νούσια, επιμέλεια Θεόδωρος Παπαγγελής και Αντώνης Ρεγκάκος, Αθήνα: Πατάκη, 2005, σελ. 399

Οι μεμονωμένοι χαρακτήρες οφείλουν πάρα πολλά στους ομηρικούς προκατόχους τους, ενώ διαφέρουν επίσης σημαντικά από αυτούς, όπως ο Ιάσωνα/Όδυσσέα, η Μήδεια/Ναυτικά και η Κίρκη. Μετά τον Όμηρο, οι δύο πιο σημαντικές λογοτεχνικές επιρροές, είναι η αφήγηση του Πίνδαρου για τους Αργοναύτες και η Μήδεια του Ευριπίδη. Τα γεγονότα της τραγωδίας προσιωνίζονται σε πολλά σημεία του έπους — ίσως το πιο εντυπωσιακό στη δολοφονία του Αψύρτου που πηγαίνει στο θάνατο «σαν τρυφερό παιδί» — και κατά μία έννοια το έπος μας δείχνει ότι τα γεγονότα της τραγωδίας ήταν αναπόφευκτα, δεδομένης της προηγούμενης ιστορίας του Ιάσωνα και της Μήδειας⁹¹.

4.3 Αφηγηματικές τεχνικές

Ο Απολλώνιος Ρόδιος όπως και ο Όμηρος είναι παρατηρητής, παντογνώστης, ανώνυμος και πανταχού αυτόπτης μάρτυρας. Παρόλο αυτά, διαφέρει σε αρκετά σημεία από τον Όμηρο. Συνθέτει μία ξεχωριστή persona που συνδέει την παλιά επική παράδοση με την ελληνιστική.

Ενδεικτικό είναι ότι ο Απολλώνιος δεν παύει να βασίζεται σε τεχνικές που είχε κληροδοτήσει ο Όμηρος σε μια πλειάδα διαφόρων λογοτεχνών και ποιητών από την εποχή της αρχαιότητας. Ως προς το ύφος και την ποιητική θεωρία του Απολλωνίου στα *Αργοναυτικά* του, κάτι τέτοιο είναι συναφές, για παράδειγμα, με την περίπτωση των παρομοιώσεων, ως προς τις οποίες ο ποιητής της Ελληνιστικής περιόδου ξεκάθαρα είχε ακολουθήσει το αρχαίο ομηρικό πρότυπο. Η μακροσκελής παρομοίωση αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματα της επικής αφήγησης, το οποίο ο Όμηρος κληροδότησε σε όλους τους μεταγενέστερους επικούς ποιητές. Στα *Αργοναυτικά* απαντούν περίπου ογδόντα (80) εκτενείς παρομοιώσεις.⁹² Πρόκειται για περιπτώσεις, όπου ο Απολλώνιος ακολουθεί αλλά παράλληλα επεκτείνει το θέμα, το ύφος και την τεχνική των ομηρικών παρομοιώσεων. Ο Απολλώνιος, χρησιμοποιώντας αρκετά συχνά την παρομοίωση, αναπόφευκτα φανερώνει την οφειλή του στον Όμηρο.

Θεμελιώδης αρχή της σύνθεσης για τον Απολλώνιο είναι η ασυνέχεια, χαρακτηριστικό που μοιράζεται με την ποιητική του Καλλίμαχου. Το έργο αυτό, υπό αυτό το πρίσμα, έχουμε την αίσθηση, πως ως προς το στυλ και το ύφος του είναι σαν να διαθέτει σε μεγάλο βαθμό έναν πειραματικό χαρακτήρα. Αυτό φαίνεται, για παράδειγμα, στην οργάνωση της αφήγησης τόσο μέσα στα βιβλία (π.χ. βιβλίο 2στίχοι, όπου οι σκηνές δράσης - όπως είναι εκείνη, για παράδειγμα, με τις Άρπυιες - έρχονται σε έντονη αντίθεση με μεγάλα αποσπάσματα εθνογραφίας και γεωγραφίας, και το βιβλίο 4, όπου διαφορετικοί Αργοναύτες και η Μήδεια παίζουν εναλλάξ πρωταγωνιστικούς ρόλους καθώς και ανάμεσα σε βιβλία (έτσι το βιβλίο 3 ξεχωρίζει ως ένα σφιχτά δεμένο δράμα από μόνο του).⁹³

⁹¹ Ρεγκάκος Α., (2008). «Πρόλογος», στο Φλώρα Π. Μανακίδου και Κωνσταντίνος Σπανουδάκης (επιμέλεια). *Αλεξανδρινή Μούσα: συνέχεια και νεωτερισμός στην ελληνιστική ποίηση*, Αθήνα: Gutenberg, σελ. 27

⁹² Ραπτάκη Μ., Απολλωνίου Ρόδιου *Αργοναυτικά*: Οι παρομοιώσεις στις σκηνές μάχης ελλειπής παραπομπή τι είναι;

⁹³ Χριστόπουλος Μ., (2015). *Ανθολογία κειμένων από τη γραμματεία των ελληνιστικών και αυτοκρατορικών χρόνων*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, σελ. 15

Οι βασικές αρχές που διακρίνουν κεντρικούς ήρωες στα Αργοναυτικά του Απολλωνίου έχουν επίσης συχνά παρεξηγηθεί. Για παράδειγμα, οι δύο κύριες όψεις του χαρακτήρα της Μήδειας - η εντυπωσιακή παρθένα και η επικίνδυνη μάγισσα - προκαλούν σύγχυση μόνο αν ιδωθούν από την οπτική αυτής της «συνέπειας» που ο Αριστοτέλης προέβλεπε για τον δραματικό χαρακτήρα. Ο Απολλώνιος ενδιαφέρεται μάλλον για τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ της δύναμης της αγάπης, της δύναμης της πειθούς και της δύναμης των ναρκωτικών, και αυτό το ενδιαφέρον διερευνάται μέσα από την παρουσίαση της Μήδειας, της οποίας ο χαρακτήρας είναι επομένως συνάρτηση της αφήγησης. Ο χαρακτήρας του Ιάσονα, από την άλλη, φέρνει στο προσκήνιο την πειθώ και την αρχηγική του ικανότητα.⁹⁴

Από κοινού με την άλλη αλεξανδρινή ποίηση, η αιτιολογία της λατρείας και της τελετουργίας είναι πολύ σημαντική στα Αργοναυτικά. Η επιστημονική μάθηση του Απολλωνίου, ορατή και στη λεπτομερή χειραγώγηση προηγούμενων κειμένων, τονίζει εδώ πως το αργοναυτικό ταξίδι είναι εν μέρει ένα ταξίδι πολιτισμού που καθιερώνει την ελληνική παράδοση.⁹⁵

Η επανειλημμένη θετική αξιολόγηση του ελληνικού πολιτισμού (συμπεριλαμβανομένης της λατρείας και της τελετουργίας), θα πρέπει να συνδεθεί με το πτολεμαϊκό πλαίσιο του έργου. Οι ίδιοι οι Πτολεμαίοι προβλήθηκαν ως οι αληθινοί κληρονόμοι και κατά κάποιο τρόπο οι σημαντικότεροι προωθητές του κλασικού ελληνικού πολιτισμού. Μάλιστα, θα πρέπει να τονιστεί, πως μια τέτοια παράμετρος δεν θα πρέπει να αγνοηθεί αναφορικά με το είδος του έπους και την εξέλιξή του στην διάρκεια της ελληνιστικής περιόδου.

Είναι μάλιστα πιθανό, οι χαρακτήρες του βασιλιά Αλκίνοου και της βασίλισσας Αρετής να οφείλονται λίγο στον Πτολεμαίο Β' Φιλάδελο και την αδελφή/σύζυγό του. Ακριβώς όπως οι Πτολεμαϊκές ιδέες εγγράφονται με αυτόν τον τρόπο στην προϊστορία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, ο Απολλώνιος να αναμιγνύει κι εκείνος τα χρονικά επίπεδα του ποιήματός του με άλλους τρόπους».⁹⁶

Μετρικά, το εξάμετρό του Απολλωνίου δείχνει παρόμοιες εξελίξεις με του Καλλίμαχου και του Θεόκριτου και ο δακτυλικός ρυθμός είναι πιο κυρίαρχος από τον Όμηρο. Πολύπλοκες, εγκιβωτισμένες προτάσεις και συντακτικά εκλεπτυσμένος έμμεσος λόγος, αποκαλύπτουν τις δυνατότητες που ανοίγονται στον ποιητή του γραπτού, και όχι του προφορικού, επικού.⁹⁷

Βέβαια, ως προς την αφηγηματική τεχνική του Απολλωνίου εδώ, συγχρόνως είναι χαρακτηριστικό και το ότι η γλώσσα του, η αφήγησή του και τα ρητορικά του σχήματα διακρίνονται και από μια τάση αταξίας μερικές φορές, αν και αυτό δεν ισχύει πάντα. Αυτή η αταξία συγκεκριμένα, αποτυπώνεται κάποιες φορές, τόσο, ως προς την περιγραφή του οδοιπορικού των Αργοναυτών και των περιπετειών τους, και κατά το

⁹⁴Ρεγκάκος Α., ο.π., σελ. 27

⁹⁵Wendel C., (1935). *Scholium ad Apollonium Rhodium vetera*, Berlsto, σελ. 298

⁹⁶Ο.π., σελ. 303

⁹⁷Ο.π., σελ. 77

ταξίδι της επιστροφής τους. Πρόκειται για μια αταξία επίσης που εκφράζεται μερικές φορές και ως προς τον τρόπο εξιστόρησης.⁹⁸

⁹⁸ Clare, B., Clare, R. J., & Clare, R. J. (2002). *The Path of the Argo: Language, Imagery and Narrative στο the Argonautica of Apollonius Rhodius*. Cambridge University Press, σελ. 76

5. Αποτελέσματα και περιορισμοί

5.1 Σύνοψη

Σε συνάρτηση με όλα τα παραπάνω στοιχεία και αναλύσεις, μπορεί να αντιληφθεί κάποιος, ότι, ο Απολλώνιος, τόσο μέσω του συγκεκριμένου τέταρτου βιβλίου των Αργοναυτικών του, όσο επίσης και από το σύνολο αυτού του σημαντικού έργου της ελληνιστικής ποίησης (και της οποίας ο ίδιος άλλωστε, είχε υπάρξει ένας εκ των σημαντικότερων εκπροσώπων της), είχε υπάρξει ένας ακόμα πολύ σημαντικός λογοτέχνης των ελληνιστικών χρόνων που είχε ως βασικό του πρότυπο την επική ποίηση του Ομήρου. Αυτό, δεν σήμαινε ότι δεν έπαυε στην ποίηση του ίδιου, αλλά και σε εκείνη άλλων ποιητών της εποχής, όπως ήταν ο σχεδόν σύγχρονός του Καλλίμαχος (και ο οποίος ήταν πρότυπο για τον Απολλώνιο) να υφίσταται επιρροή και από το έργο κι άλλων παλαιότερων συγγραφέων και λογοτεχνών της ελληνικής αρχαιότητας.

Όπως ήταν οι διάφοροι εκπρόσωποι της λυρικής, αλλά και της χορικής ποίησης (όπως οι Μίμνερμος, Τυρταίος, Αρχίλοχος, Πίνδαρος κ.λπ.) ή από την άλλη μεριά, οι εκπρόσωποι της δραματικής ποίησης, τόσο οι τραγικοί ποιητές, όπως οι Σοφοκλής, Αισχύλος και Ευριπίδης, όσο και ο Αριστοφάνης, ως προς την περίπτωση της αρχαίας Κωμωδίας. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι το βασικό και κύριο πρότυπο, ένα πρότυπο μάλιστα, που αποτέλεσε σε όλη την διάρκεια της αρχαίας λογοτεχνίας, σημείο αναφοράς για όλους τους αρχαίους συγγραφείς (όπως αντίστοιχα και για εκείνους μεταγενέστερων αιώνων), δεν είχε πάψει να είναι ανέκαθεν εκείνο του Ομήρου.

Αυτό το γνώρισμα, εν προκειμένω, είναι κάτι που αντιλαμβάνεται κανείς μέσα από την χρήση παράλληλα του δακτυλικού εξάμετρου, όπως τονίστηκε ήδη πιο πάνω, ενώ επίσης υφίσταται; και η χρήση μιας σειράς στοιχείων που διαχρονικά είχαν υπάρξει βασικά και αναπόσπαστα γνωρίσματα στην επική ποίηση.

Όλα αυτά, την ίδια στιγμή βέβαια, δεν σημαίνουν το ότι δεν παύουν να υπάρχουν και κάποιες διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε αυτό το έργο του Απολλωνίου και άλλους προγενέστερους ή μεταγενέστερους συγγραφείς αντίστοιχα. Αυτό ισχύει και με την περίπτωση του Ομήρου, παρόλο που ο Απολλώνιος, κατά το πρότυπο του αρχαίου επικού ποιητή της αρχαϊκής περιόδου, είχε παρουσιάσει επίσης ακόμα και έναν κατάλογο διαφόρων αρχαίων ηρώων ή όταν αντίστοιχα περιγράφει, μεταξύ άλλων, και στο τέταρτο βιβλίο των Αργοναυτικών του κάποιες πολεμικές συγκρούσεις και μάχες.

Από την άλλη μεριά, σε αντίθεση με την περίπτωση του ομηρικού έπους, εδώ ο Ιάσωνας αλλά και άλλοι ήρωες μέσα από την χορεία των Αργοναυτών, είναι αλήθεια, πως προβάλλονται με έναν μάλλον αντιηρωϊκό τρόπο. Αυτή η διάσταση εξάλλου, είναι συναφής με το ότι ο Ιάσων στα Αργοναυτικά του Απολλωνίου, μερικές φορές, μπορεί να προβληθεί και με έναν κάπως κωμικό και σατιρικό τρόπο, αν και συγχρόνως δεν υφίσταται η γελοιοποίησή του. Πρόκειται για ένα στοιχείο το οποίο κάποιες φορές μπορούμε να αντικρίσουμε σε ορισμένα σημεία του 4^{ου} βιβλίου των Αργοναυτικών

Αυτό σαφέστατα προβάλλει έντονες αντιθέσεις με το πνεύμα, το οποίο διακρίνει για παράδειγμα την Ιλιάδα του Ομήρου, αν και ο πιο ανθρώπινος χαρακτήρας του Ιάσονα και άλλων χαρακτήρων εδώ, είναι κάπως εγγύτερα, προς το στυλ με το οποίο προβάλλεται μερικές φορές στην Οδύσσεια ο Οδυσσεύς.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, το πλέον σημαντικό και κεντρικό πρόσωπο του έπους του Απολλωνίου δεν παύει να είναι στην πραγματικότητα η Μήδεια. Ως προς τις πράξεις της (όπως συμβαίνει και με κάποιες πράξεις αντίστοιχα του Ιάσονα και άλλων ηρώων του έργου), είναι αλήθεια, πως σε αντίθεση με άλλα έργα της αρχαιότητας, υφίστανται πράγματι ορισμένες διαφοροποιήσεις. Το γεγονός ότι η Μήδεια προβάλλεται καθαρώς ως μια βαθιά ερωτευμένη γυναίκα, είναι στοιχείο πολύ σημαντικό, το οποίο επηρεάζει με καθοριστικό τρόπο την ψυχολογία της και τη δράση της και στο τέταρτο βιβλίο των Αργοναυτικών.

Υπό αυτό το πρίσμα άλλωστε, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο Απολλώνιος φαίνεται τις περισσότερες φορές, να αντλεί στοιχεία από το πνεύμα που διακρίνει την Μήδεια του αρχαίου Αθηναίου τραγωδού Ευριπίδη. Ένα πνεύμα δηλαδή, το οποίο είναι συνδεδεμένο με την μανία του έρωτα της εν λόγω ηρωίδας για τον Ιάσονα που ως προς το μεν αρχαίο δραματικό έργο οδηγεί στην τραγωδία και την φρίκη, ενώ αντίθετα στο έργο του Απολλωνίου θα τροφοδοτήσει ακόμα περισσότερο το χαρούμενο τέλος. Αυτό το τέλος όμως, είναι αλήθεια, πως δεν είναι ευθύγραμμο χαρούμενο.

Επίσης, η διάσταση αναφορικά με το θέμα κυρίως της προσπάθειας μίμησης του Ομήρου, απεικονίζεται μέσα από την χρήση λέξεων που συναντά κάποιος, για παράδειγμα στα δύο ομηρικά έπη, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια. Ενώ η ίδια η ιστορία του ταξιδιού και των περιπετειών του Ιάσονα και των άλλων Αργοναυτών και μεταξύ άλλων, φυσικά και η επιστροφή τους μαζί με την Μήδεια πίσω στην Ελλάδα (ιστορία που απεικονίζεται στο τέταρτο βιβλίο του έργου αυτού), φαίνεται να παραπέμπει ως ένα βαθμό, όπως ήδη τονίστηκε και πιο πάνω, στην ιστορία του ταξιδιού του Οδυσσεύα και της επιστροφής του στην Ιθάκη.

Αυτό το είδος προτύπου ωστόσο, είναι ενδεικτικό ότι αφορούσε από την άλλη μεριά, αφενός μεν την θεματολογία, μια θεματολογία δηλαδή, η οποία είχε σχέση με τους έρωτες, τις περιπέτειες, τα ταξίδια, τις συναντήσεις και αλληλεπιδράσεις των ηρώων της ελληνικής μυθολογίας με διάφορα τέρατα και εξωτικά πλάσματα που μπορεί να συναντήσει κάποιος, τόσο στον Όμηρο, όσο συνακόλουθα και σε άλλους αρχαίους συγγραφείς, και προγενέστερους, όσο επίσης όμως και μεταγενέστερους του Απολλωνίου. Ως προς το εν λόγω πρότυπο, σε κάποιο βαθμό φυσικά είναι δυνατόν να λάβει υπόψη του κανείς και την περίπτωση του ποιητικού μέτρου, διαφόρων εικόνων, του λεξιλογίου επίσης ή των φράσεων που χρησιμοποιούνται μερικές φορές κ.λπ.

Στο 4^ο βιβλίο των Αργοναυτικών ειδικότερα, μπορούμε να παρατηρήσουμε το ότι ο Απολλώνιος στα πλαίσια των διαφόρων περιπετειών των Αργοναυτών που περιγράφει, συμπεριλαμβάνει άλλωστε και ορισμένες διηγήσεις, τις οποίες μπορούμε να συναντήσουμε και στην Οδύσσεια. Κάτι τέτοιο είναι σχετικό, για παράδειγμα, με την ιστορία των Λωτοφάγων στην περιοχή της Βόρειας Αφρικής.

Βέβαια, σε σύγκριση με την περίπτωση του Ομήρου, είναι ενδεικτικό, ότι εδώ έχουμε σε σύγκριση με τα ποιήματα του Ομήρου με ένα πολύ μικρότερο σε έκταση ποίημα, το οποίο αποτελείται, όπως είδαμε ήδη, από τέσσερα βιβλία και 6.000 στίχους, τη στιγμή

που η Ιλιάδα του Ομήρου, για παράδειγμα, αποτελείται από 15.000 στίχους. Μάλιστα, κάτι τέτοιο εδώ συγχρόνως, είναι δείγμα και του γεγονότος ότι πλέον στην εποχή του Απολλωνίου και του Καλλίμαχου, υπήρξε, σε σύγκριση με παλαιότερους αιώνες, η τάση της σμίκρυνσης ακόμα και εκείνων των ποιητικών δημιουργιών που ανήκαν στο είδος του έπους, λόγω της επιρροής που υφίστατο από μέρους του αρχαίου δράματος. Για παράδειγμα, οι 6.000 στίχοι των Αργοναυτικών όντως αντιστοιχούν περίπου στην έκταση τεσσάρων έργων του αρχαίου δράματος που παρακολουθούσε το κοινό στην διάρκεια μιας ημέρας από τον πέμπτο αιώνα π.Χ. και μετά.

Κάτι τέτοιο πάντως, κατά την προσωπική μας άποψη, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί διόλου τυχαίο, αν λάβουμε υπόψη μας την ιστορική περίοδο, κατά την οποία γράφτηκαν τα Αργοναυτικά. Μια εποχή δηλαδή, κατά την οποία ναι μεν, όπως ήδη τονίστηκε αρκετές φορές πιο πάνω, ο Όμηρος δεν είχε πάψει να αποτελεί ένα βασικό και στην ουσία αξεπέραστο πρότυπο και αυθεντία για τους λογοτέχνες της ελληνιστικής εποχής (όπως συνέβη και αργότερα κατά την ρωμαϊκή περίοδο).

Στα πλαίσια μιας τέτοιας επιρροής που είχε ο Απολλώνιος με τα Αργοναυτικά του και φυσικά μέσω και του τέταρτου βιβλίου του, μπορεί κάποιος εδώ να λάβει υπόψη του και το προαναφερόμενο στοιχείο, σχετικά με μια κάπως πιο αστεία μερικές φορές, ανάλαφρη και παιχνιδιάρικη διάθεση ως προς τον τρόπο απόδοσης των ηρώων του, όπως του Ιάσονα και της Μήδειας. Εξάλλου και οι προαναφερόμενοι Λατίνοι συγγραφείς και ποιητές επρόκειτο να αναπτύξουν στοιχεία, όπως η ιλαρότητα και μια κάπως πιο ανθρώπινη, ως προς το στυλ της, προσέγγιση των ηρώων αυτών, αλλά και των καταστάσεων στις οποίες πρωταγωνιστούσαν.

Σε κάθε περίπτωση και κατά την προσωπική μας άποψη, ο Απολλώνιος, με το έργο του Αργοναυτικά, αναδεικνύει το εξής: το ότι δεν είχε πάψει να είναι ένα σημαντικό και αναπόσπαστο κομμάτι μιας μακράς αλυσίδας λογοτεχνών, ποιητών και συγγραφέων. Ήταν αναπόσπαστο κομμάτι μιας μακράς σειράς διαφόρων ποιητών και λογοτεχνών που από τα βάθη της αρχαιότητας ακόμα είχαν συμβάλει καθοριστικά στο να συγκροτηθεί και να δομηθεί μια πολύ συγκεκριμένη λογοτεχνική παράδοση. Αυτή η πορεία μπορεί μεν σε μεγάλο βαθμό να είχε ως αφετηρία της κυρίως τα ομηρικά έπη και αυτό υπό το πρίσμα μιας σειράς προτύπων, σχετικά με την θεματολογία, το ποιητικό μέτρο και ύφος κ.λπ. Δεν έπαψε όμως να περιλαμβάνει μια σειρά από ποικίλα κομβικά σημεία, ως προς αυτήν την μακρά πορεία του εμπλουτισμού της τεράστιας λογοτεχνικής παράδοσης του κλασικού κόσμου. Και σε μια τέτοια διαδικασία εμπλουτισμού άλλωστε, ανήκει και ο ίδιος ο Απολλώνιος με το έργο του.

5.2 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, το ποίημα του Απολλωνίου θα πρέπει να διαβαστεί σε αντιπαραβολή με τα ποιήματα του Ομήρου, καθώς υπάρχει μεγάλη ομοιότητα μεταξύ του ταξιδιού της επιστροφής των Αργοναυτών προς την πατρίδα και της επιστροφής του Οδυσσέα προς την Ιθάκη. Από την άλλη πλευρά, παρόλο που ο συγγραφέας των Αργοναυτικών βρίσκεται αρκετά κοντά στο ομηρικό πρότυπο, μένει πιστός στα λογοτεχνικά χαρακτηριστικά της εποχής του. Ενώ, δηλαδή, τα θεμέλια είναι ομηρικά, το πνεύμα που κυριαρχεί στο σύνολο του έργου του είναι αλεξανδρινό.

Αναφορικά με τη διακειμενική σχέση του Απολλωνίου με τον Όμηρο, οι ομοιότητες είναι εμφανείς. Παρ' όλα αυτά, πρόκειται για έναν δημιουργικό μετασχηματισμό. Αυτός γίνεται ιδιαίτερα αισθητός στα μεγαλύτερα τμήματα του έπους. Συγκεκριμένα, στην παρούσα διπλωματική, το ταξίδι στη δυτική Μεσόγειο απηχεί τις περιπέτειες του νόστου του Οδυσσέα.

Ο Απολλώνιος προς το τέλος του τρίτου του βιβλίου υποστηρίζει ότι οι παραδοσιακοί ήρωες του Ομήρου δεν είναι πλέον απαραίτητοι στον ελληνιστικό κόσμο, με αυτόν τον τρόπο, αποδεικνύει μία νέα αναθεώρηση του ομηρικού έπους και του επικού κόσμου. Ο συγγραφέας των Αργοναυτικών, σκόπιμα απομακρύνει τον Ιάσονα από το να συμπεριφέρεται ως ένας παραδοσιακός ήρωας. Το αποτέλεσμα είναι να μην μπορεί να θεωρηθεί και ως ήρωας. Κάποιος θα μπορούσε να τον χαρακτηρίσει και «αντήρωα», καθώς ήταν ένας συνηθισμένος άνθρωπος ο οποίος δεν είχε υπερδυνάμεις και εξαρτιόταν από μια επικίνδυνη γυναίκα, τη Μήδεια. Αυτό μας δείχνει ότι, ο Ιάσοντας εκπροσωπεί στο έπος του Απολλωνίου έναν τύπο ατόμου που θα αρχίσει να αναδύεται κατά την ελληνιστική εποχή

Στο τέταρτο βιβλίο, ο Απολλώνιος συνεχίζει να διαλύει την ηρωική ταυτότητα του Ιάσονα, αναδεικνύοντας τον σύγχρονο άνθρωπο της ελληνιστικής εποχής. Τα Αργοναυτικά είναι ένα έπος που εξερευνά μέσα από τον φακό του ηρωισμού, τι σημαίνει το είδος για το κοινό του Ομήρου όσο και του ελληνιστικού κόσμου. Από την άλλη πλευρά, ο Ιάσοντας παρουσιάζεται ως ένας κοινωνικός ήρωας, ο οποίος θέλει να καλλιεργεί καλές σχέσεις με τους γύρω του, ενώ παράλληλα, έχει ταλέντο στο να φλερτάρει γυναίκες. Σε γενικές γραμμές, ο Ιάσοντας αποτελεί έναν αξιόπιστο ήρωα, με ανθρώπινες ικανότητες και δεξιότητες.

Η Μήδεια, ενώ στο τρίτο βιβλίο του Απολλωνίου παρουσιάζεται σε ρόλο βοηθού-παρθένου, στο τέταρτο βιβλίο, καθώς η αφήγηση προχωρά, ο χαρακτήρας της γίνεται περισσότερο ενεργός, και μετατρέπεται σε κυρίαρχη φιγούρα λόγω των μαγικών της δυνάμεων. Μάλιστα, θα μπορούσε κάποιος να πει ότι, σφετερίζεται τον ηρωικό ρόλο του Ιάσονα. Με αυτόν τον τρόπο, η Μήδεια κάνοντας όλη την δουλειά μόνη της και χωρίς καμία βοήθεια και ενεργώντας με δικές της πρωτοβουλίες, κάτι που ο Ιάσοντας δεν θα μπορούσε ποτέ να καταφέρει, συμπληρώνει τον ρόλο ενός ομηρικού ήρωα. Με τα Αργοναυτικά θα μπορούσε πράγματι να πει κανείς ότι η Μήδεια μετατρέπεται στον ήρωα που βλέπουμε στη Μήδεια του Ευριπίδη.

Τέλος, σημειώνεται ότι, το ύφος του Απολλωνίου είναι ιδιαίτερα καλλιμαχικό. Τα καλλιμάχεια στοιχεία όπως: λογιότητα, υπαινιγμοί, εξεζητημένο ύφος και δημιουργική μίμηση του ομηρικού λεξιλογίου, αλλά και οι αιτιολογικές παρεκβάσεις για μύθους, τοπωνύμια και λατρείες είναι εμφανή.

Αναφορικά με τον στόχο, ο οποίος τέθηκε με το θέμα: *«το ταξίδι των Αργοναυτών στο έπος Αργοναυτικά του Απολλωνίου Ροδίου και σε άλλες πηγές»* έγινε προσπάθεια προκειμένου να επιτευχθεί στο μέγιστο βαθμό. Παράλληλα, τα ερευνητικά ερωτήματα απαντήθηκαν, αντίστοιχα, στο τρίτο και στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βασίλαρος Γ., (2008). «Επική σύμβαση και τεχνοτροπία στα Αργοναυτικά», στο *Αλεξανδρινή Μούσα Συνέχεια και νεωτερικός στην ελληνιστική ποίηση*, επιμέλεια Φλώρα Π. Μανακίδου – Κωνσταντίνος Σπανουδάκης, πρόλογος Αντώνης Ρεγκάκος, Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg

Καπλάνογλου Στ., «Αργοναυτική Εκστρατεία και σύγκρουση με Τηρρυνούς πειρατές», 2017, στο <https://www.giapraki.com>

Ρεγκάκος Α., (2008). «Πρόλογος», στο Φλώρα Π. Μανακίδου και Κωνσταντίνος Σπανουδάκης (επιμέλεια). *Αλεξανδρινή Μούσα: συνέχεια και νεωτερισμός στην ελληνιστική ποίηση*, Αθήνα: Gutenberg

Μητροπέτρου Έ., *Οιαπαρχέστης ελληνική γεωμυθολογία*, Τόμος Α', εκδόσεις Αιγής, Αθήνα, 2018

Ρούσσοσ Ε., (2010). *Φερεκύδης ο Σύριος*, Αθήνα: [χ.χ.]

Φυντίκογλου, Β., "Γενικά Χαρακτηριστικά της Ελληνιστικής Εποχής" στο *Γράμματα Ι: Αρχαία Ελληνική και Βυζαντινή Φιλολογία, Τόμος Β'*, εκδόσεις Ε.Α.Π., Πάτρα, 2001

Χριστόπουλος Μ., "Αυτοκρατορικοί Χρόνοι", στο *Γράμματα Ι: Αρχαία Ελληνική και Βυζαντινή Φιλολογία, Τόμος Β'*, εκδόσεις Ε.Α.Π., Πάτρα, 2001

Χριστόπουλος Μ., (2015). *Ανθολογία κειμένων από τη γραμματεία των ελληνιστικών και αυτοκρατορικών χρόνων*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Ξενόγλωσση

Berger H., (1964). *Die geographischen fragmente des Eratosthenes*, Amsterdam: Meridian Publishing

Beye C., (2006). *Ancient Epic Poetry: Homer, Apollonius, Virgil, with a chapter on the Gilgamesh Poems*, Wauconda Illinois: Bolchazy -Carducci

Bulloch A.W., (1985). Hellenistic Poetry, in Easterling P., and Knox B., (επ.), *The Cambridge History of Classical Literature: Greek Literature*, Cambridge: Cambridge University Press

Cameron A., (1995). *Callimachus and his Critics*, New York: Princeton

Cambell M., (2010). "Composition, language and style, meter and prosody", in *A Commentary on Apollonius Rhodius Argonautica III, 1 – 471*, Leyden, New York: BRILL Editions

Clayman D., (2009). *Timon of Phlius: Pyrrhonism into Poetry*, New York: De Gruyter

Clare R.J., (2002). *The Path of the Argo: Language, Imagery and Narrative in the Argonautica of Apollonius Rhodius*, Cambridge: Cambridge University Press

Clauss J.J., (1993). *The Best of the Argonauts: The redefinition of the epic hero in Book of Apollonius' Argonautica*, Berkeley CA: University of California Press

Dag Ostein E., (1997). Placing the Unplaceable: The making of Apollonius' Argonautic Geography, in *Greek and Roman Studies*, 38(4): 373 – 386

DeForestMargoliesM., (1994). *ApolloniusArgonautica: ACallimacheanEpic*, Leiden: Brill

Hunter R.L., (1987). Medea's Flight: The Fourth Book of the Argonautica. *The Classical Quarterly*, Vol. 37, No 1, p.p. 129 – 139

Lefkowitz M., (2011). Myth and History in the Biography of Apollonius, in T. Papaghelis, A. Reggagos (επ.). *Brill's Companion to Apollonius Rhodius*, Leyden: Brill editions

Meyer D., (2011). "Apollonius as a Hellenistic Geographer", in T. Papaghelis, A. Reggagos (eds). *Brill's Companion to Apollonius Rhodius*, Leyden: Brill editions, pp. 273 – 278

Knight V., (1995). *The Renewal of Epic: Response to Homer in the Argonautica of Apollonius*, Leiden: Brill Editions

Papangelis T., and Reggagos A., (2011). "Editors' Introduction", in T. Papaghelis, A. Reggagos (επ.). *Brill's Companion to Apollonius Rhodius*, Leyden: Brill editions

Race W.R., (2008). "Introduction", in *Apollonius Rhodius: Argonautica*, London: Loeb Classical Library

RengakosA., (2004). "Die Argonautica und das Kyklische Gedicht" Bemerkungen zur epischen Erzähltechnik", in Bierl A., Schmitt A., & A. Willi, *Antike Literatur in neuer Deutung*, Lipsia: K.G. Saur Munchen, p.p. 277 - 304

Sistakou E., (2011). "In Search of Apollonius Ktisis Poems", in T. Papaghelis, A. Reggagos (επ.). *Brill's Companion to Apollonius Rhodius*, Leyden: Brill editions, pp. 311 – 340

Stephens S., (2011). "Ptolemaic Epic", in T. Papaghelis, A. Reggagos (επ.). *Brill's Companion to Apollonius Rhodius*, Leyden: Brill editions, pp. 95 – 114

Μεταφρασμένα

Burkert W., (2015). *Αρχαία ελληνική θρησκεία: αρχαϊκή και κλασσική εποχή, μετάφραση Νικόλαος Π. Μπεζαντάκος και Αφροδίτη Αβαγιανού, επιμέλεια Νικόλαος Μπεζαντάκος, Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα*

Fantuzzi M., (2005). *Ο Ελικώνας και το Μουσείο: η Ελληνιστική ποίηση από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου έως την εποχή του Αυγούστου, μετάφραση Δήμητρα*

Κουκουζίνα και Μαρία Νούσια, επιμέλεια Θεόδωρος Παπαγγελής και Αντώνης Ρεγκάκος, Αθήνα: Πατάκη

Hutchinson G.O., (2007). *Η ελληνιστική ποίηση*, μετάφραση Λιάνα Χατζηκόστα, Αθήνα: εκδόσεις Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα

Suzanne S., (1990). *Η ελληνική λογοτεχνία: από τον Αλέξανδρο ως τον Ιουστινιανό*, μετάφραση Φλώρα Βρανίκου, Αθήνα: Δαίδαλος

TarmW.W., (1998). *Στρατιωτικές και ναυτικές εξελίξεις στην ελληνιστική εποχή*, μετάφραση Δ.Ν. Παυλάκης, Αθήνα: Φόρμιγξ

TatarkeiwiczW., (1999). *AncientAesthetics*, Bristol: ThommesPress

Vian, (1981). *Apollonios de Rhodes, Argonautiques*, translated by E. Delage, Volume 1 -3, Paris

Wendel C., (1935). *Scholia in Apollonium Rhodium vetera*, Berlin: Weidman

ZaJikoV., (2013). «Ο Όμηρος και ο Οδυσσέας», στο Όμηρος: είκοσι μια εισαγωγικές μελέτες, επιστημονικός επιμελητής RobertFowler, επιμελήτρια ελληνικής έκδοσης Φλώρα Π. Μανακίδου, Αθήνα: εκδόσεις Ζαχαρόπουλος

Πηγές – Διαδίκτυο

Αθήναιος, *Δειπνοσοφισταί*, 7, 19 και Αιλιανός, *Περί της φύσεως των ζώων*, 15, 23

Απολλόδωρος, (1965). *Μυθολογία*, επιμέλεια εκδόσεως Γιάννης Κορδάτος, εισαγωγή μετάφραση, σχόλια Π. Πετρίδης, Αθήνα: Ι. Ζαχαρόπουλος

Απολλωνίου Ρόδιου (2021). *Τα Αργοναυτικά*, βιβλίο Γ', μετάφραση Θεόδωρος Μαυρόπουλος, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος

Απολλωνίου Ρόδιου (2021). *Τα Αργοναυτικά*, βιβλίο Δ', μετάφραση Θεόδωρος Μαυρόπουλος, Θεσσαλονίκη: Ζήτρος

Αρτεμίδωρος ο Δαλδιανός, (2000). *Άπαντα*, εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια Φιλολογική Ομάδα του Κάκτου, Αθήνα: Κάκτος

Ηρόδωρος, FGrHist 31 10

Διόδωρος Σικελιώτης, (1998). *Ιστορική Βιβλιοθήκη – Βίβλος Δωδεκάτη, Τόμος 8ος*, εισαγωγή, μετάφραση σχόλια Φιλολογική Ομάδα Κάκτου, Αθήνα: Κάκτος

Διονύσιος ο Μιλήσιος, FGrHist 32 10a-b

Εκαταίος ο Μιλήσιος, (1992). *Άπαντα: μαρτυρίες, αποσπάσματα*, εισαγωγή, μετάφραση σχόλια Φιλολογική Ομάδα Κάκτου, Αθήνα: Κάκτος

Ευριπίδη Μήδεια, μετάφραση Θ.Κ. Στεφανόπουλος, ανακτήθηκε στις 01/09/2024 στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?page=6&text_id=10

Ναυπακτικά, απόσπασμα 9, Hinkel

Ομήρου Οδύσσεια, μ, στ. 234 – 259 μετάφραση Δ.Ν. Μαρωνίτης, ανακτήθηκε στις 30/08/2024 στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=133&page=68

Ομήρου, Οδύσσεια, ι', στ. 495, μετάφραση Δ.Ν. Μαρωνίτης, ανακτήθηκε 10/08/2024 στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=133&page=68

Πίνδαρος, *Πυθιόνικος* 4, 25 -39, μετάφραση Οικονομίδης Γ., ανακτήθηκε στις 10/08/2024 στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=4&page=16

Πίνδαρος, *Πυθιόνικος* Δ', στίχοι 247 – 250, μετάφραση Γ. Οικονομίδης, ανακτήθηκε στις 02/09/2024 στο https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=4&page=25

Τιμαγότος, *Περί λιμένων*, απ. 1 FHG 4.519

Εικόνες

Εικόνα 1: <https://images.app.goo.gl/6zvaoLt6XQ4hHmy79>

Εικόνα 2: <https://images.app.goo.gl/YDJUkjAfrRYtV8Vi7>

Εικόνα 3: <https://images.app.goo.gl/MVKDw5KbHkR1e96KA>

Εικόνα 4: <https://images.app.goo.gl/Bie992FyjkbqzCFA>

Εικόνα 5: <https://images.app.goo.gl/Dn4FSpXbUKresrbVA>

Εικόνα 6: <https://images.app.goo.gl/8uJzMuL9Sr4PJ4QD7>

Εικόνα 7: <https://images.app.goo.gl/di2QxJpykQ6v3Ym2A>